

DEURNE - EKSTERLAAR, DEELRAPPORT 3

**ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK:
PROEFSLEUVENONDERZOEK LANGS EKSTERLAAR**

16 DEC. 2014

COLOFON

Opdracht:

Archeologisch vooronderzoek
Deurne - "Eksterlaer": proefsleuvenonderzoek
deelopdracht 3

Opdrachtgever:

Vooruitzicht nv
Leopold de Waelplaats 26
2000 Antwerpen

Opdrachthouder:

Odin in opdracht van Antea Group
Oude Brugsepoort 17
9800 Deinze

Identificatienummer:

Datum:

4 december 2014

status / revisie:

Definitief rapport

Projectmedewerkers:

Caroline Ryssaert, (Projectleider
Jan De Beenhouwer (Fodio)
Marleen Arckens (Fodio)
Gerben Bervoets (Fodio)
Joep Orbons

ISBN NR: D/2014/13.406/3

© Odin 2014

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van ODIN mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

TECHNISCHE FICHE	3
ALGEMENE INLEIDING	6
ONDERZOEK	7
1 SITUERING VAN HET PROJECTGEBIED	8
2 GEOLOGIE EN BODEM	11
3 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE CONTEXT	13
.....	16
4 PROEFSLEUVENONDERZOEK	17
4.1 METHODIEK EN VERLOOP VAN HET ONDERZOEK	17
4.2 RESULTATEN	20
Algemene bodemopbouw	20
Algemene resultaten en zonering	25
Centrale zone - vindplaats 1	26
Oostwest gerichte depressie	32
Vindplaats 2	34
Westelijke zone - Vindplaats 3.....	44
Overige sporen	49
Analyse vondsten	50
4.3 DISCUSSIE EN WAARDERING	54
Vindplaats 1: ongedateerde cluster paalsporen - mogelijke nederzetting (middeleeuwen?)	54
Vindplaats 2: Romeinse bewoning	57
Vindplaats 3: omwalde site - Hof Nielens/Waelhof	58
4.4 ADVIES	60
BESLUIT	62
BIBLIOGRAFIE	67
Literatuur	67
Internetbronnen	67
BIJLAGEN	68
1 OVERZICHTSKAART SPOREN EN INTERPRETATIE	69
2 OVERZICHTSKAART T A W HOOGTES	70
3 UITSNEDE CENTRALE ZONE - VINDPLAATS 1	71
4 UITSNEDE NOORDELIJKE ZONE - VINDPLAATS 2	1
5 UITSNEDE WESTELIJKE ZONE - VINDPLAATS 3	2
6 ADVIESPLAN	3
7 SPOREN LIJST	1

8	VONDSTEN LIJST	2
---	----------------------	---

TECHNISCHE FICHE

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Opdrachtgever	Vooruitzicht nv Leopold de Waelplaats 26 2000 Antwerpen
Uitvoerder	Odin, Archeologisch onderzoeks- en adviesbureau Oude Brugsepoort 17 9800 Deinze In onderaanneming van Antea Group Roderveldlaan 1 2600 Antwerpen
Projectmedewerkers	Caroline Ryssaert, Projectleider - archeoloog Jan De Beenhouwer, archeoloog (Fodio) Marleen Arckens, archeoloog (Fodio) Gerben Bervoets, archeoloog (Fodio) Joep Orbons, GIS
Wetenschappelijke Begeleiding	Anne Schryvers consulent archeologie Stad Antwerpen -Stadsontwikkeling Grote Markt 1 2000 Antwerpen
Bewaarplaats data en documentatie	Odin, Archeologisch onderzoeks- en adviesbureau Oude Brugsepoort 17 9800 Deinze
Bewaarplaats vondsten en stalen	Depot Stad Antwerpen Havanastraat 5 2030 Antwerpen
Projectcode	2014-210
Vindplaatsnaam	Deurne-Eksterlaar
Adres	Eksterlaar zn., Dascottelei zn., Manebruggestraat zn, Van den Houtelei zn.
Coördinaten	X; Y; Straat; Gemeente; NISnummer 157429.79; 210494.61; Antwerpen; 11002

	157394.58;210410.32;Antwerpen; 11002 157278.29;210438.06;Antwerpen; 11002 157294.29;210531.95;Antwerpen;11002
Kadastrale gegevens	Afdeling: 31 Sectie: B Percelen: 389B3, 390A2, 390D2, 390F2, 390M2, 390X2, 391 P, 392N3, 396B2, 396(2, 396D2, 396F2, 396G2, 396H2, 408T2, 410H (partim) en 431Z.
Start- en einddatum	16 juni- 3 juli 2014
ONDERZOEKSOPDRACHT	
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Antwerpen, Eksterlaar
Archeologische verwachtingen	Op de archeologische advieskaart van de stad Antwerpen ligt de Eksterlaar binnen een archeologische aandachtszone. De redenen hiervoor zijn in de eerste plaats bodemkundig (Pbc en Pcc) aangezien deze een indicatie geven voor een goede bewaring van eventuele archeologische sporen. In de onmiddellijke nabijheid zijn bovendien een aantal vindplaatsen gekend, onder meer uit de IJzertijd.
Wetenschappelijke vraagstelling	Dit rapport heeft enkel betrekking op deel 3: het proefsleuvenonderzoek ten noorden van Eksterlaar. Het projectgebied heeft een grotere omvang en zal gefaseerd onderzocht worden. Het voorbereidend bureauonderzoek werd gerapporteerd in deel 1. Het proefsleuvenonderzoek langs de Kerkhofweg werd gerapporteerd in deel 2. Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden: <ul style="list-style-type: none"> · Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein: welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding? · In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en zo ja, in welke mate? Wat vertelt dit over archeologische niveaus en de intactheid van sporen? · Zijn er sporen aanwezig? · Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Welke factoren speelden hierin een rol, en wat is hun respectievelijke impact? - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren? - Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek? - Welk(e) de(e)l(en) van het terrein komen in aanmerking voor vervolgonderzoek? - Welke vraagstellingen zijn voor eventueel vervolgonderzoek van belang?
Aanleiding onderzoek	Op het terrein zal een verkaveling worden gerealiseerd.
Randvoorwaarden	De randvoorwaarden zijn conform de Bijzondere voorwaarden nageleefd.
RAADPLEGING SPECIALISTEN	
Peter Verstappen (Turninum)	overleg historische en archeologische data

ALGEMENE INLEIDING

Op het terrein te Eksterlaar wordt een verkaveling gepland. Het projectgebied heeft een oppervlakte van 15ha en bevindt zich op een onbebouwde zone omsloten door de Eksterlaar, de Herentalsebaan, de Kerkhofweg, de Manebruggestraat en de Van den Hautelei te Deurne.

Aangezien het terrein zich op de archeologische advieskaart van de stad Antwerpen binnen een archeologisch aandachtsgebied bevindt, wordt door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) een archeologisch vooronderzoek opgelegd.

Dit vooronderzoek bestaat enerzijds uit een bureauonderzoek waarbij landschappelijke, archeologische en historische data worden verzameld die relevant kunnen zijn voor het interpreteren en waarderen van archeologische relictten. Anderzijds is er het luik veldwerk dat een proefsleuvenonderzoek omvat.

In dit rapport worden de resultaten van het **proefsleuvenonderzoek ten noorden van Eksterlaar** neer gelegd.

Het onderzoek is uitgevoerd onder leiding van Caroline Ryssaert (ODIN, in onderaanneming van Antea Group), bijgestaan door Jan De Beenhouwer (Fodio).

De wetenschappelijke begeleiding gebeurt door Anne Schryvers (Stad Antwerpen, Stadsontwikkeling - dienst Archeologie).

Vanuit het agentschap Onroerend Erfgoed Antwerpen volgt Leendert van der Meij dit project op.

Contactpersonen bij de opdrachtgever Vooruitzicht zijn Kris Van Ballaer en Koen De Ridder. De coördinaten van de opdrachtgever zijn als volgt:

Vooruitzicht nv
Leopold de Waelplaats 26
2000 Antwerpen

ONDERZOEK

1 SITUERING VAN HET PROJECTGEBIED

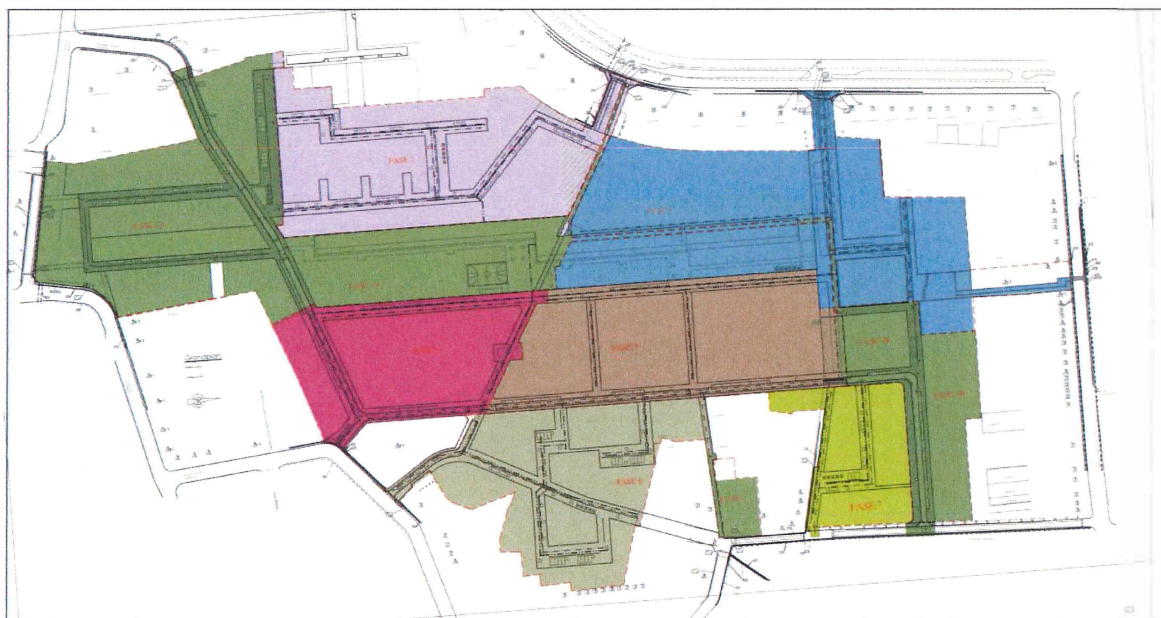
Het projectgebied bevindt zich op een grotendeels onbebouwde zone omsloten door Eksterlaar, de bebouwing langs de Van den Hautelei en Dascottelei. De oostelijke begrenzing van het gebied loopt dwars doorheen de projectzone (figuur 2). Het onderzoek situeert zich op de terreinen die behoren tot fase 1b en fase 2 van de geplande ontwikkeling (Figuur 1).

Kadastraal is het projectgebied gekend als (Figuur 3):

Afdeling: 31 Sectie: B

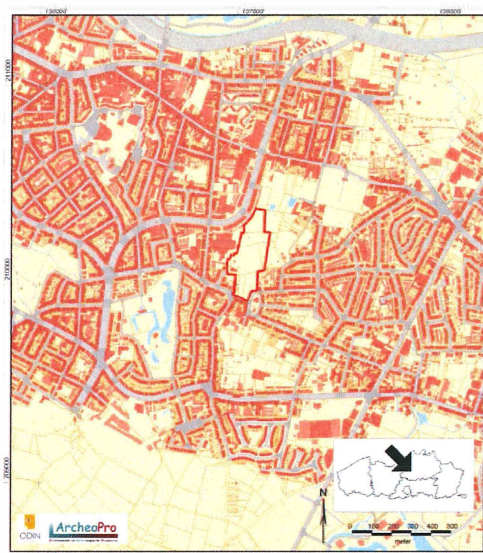
Percelen: 389B3, 390A2, 390D2, 390F2, 390M2, 390X2, 391 P, 392N3, 396B2, 396C2, 396D2, 396F2, 396G2, 396H2, 408T2, 410H (partim) en 431Z.

Tot enkele jaren terug was het gebied ingenomen door volkstuinjes (centraal), weides en een voetbalterrein (ter hoogte van de Dascottelei). Momenteel kenmerkt dit gebied zich door spontane bosbegroeiing of is braakliggend. Langs de Constant Jorislaan bevindt zich een uitgebrande woning. Ook in de noordwestelijke hoek van het onderzoeksgebied bevindt zich een leegstaande woning.

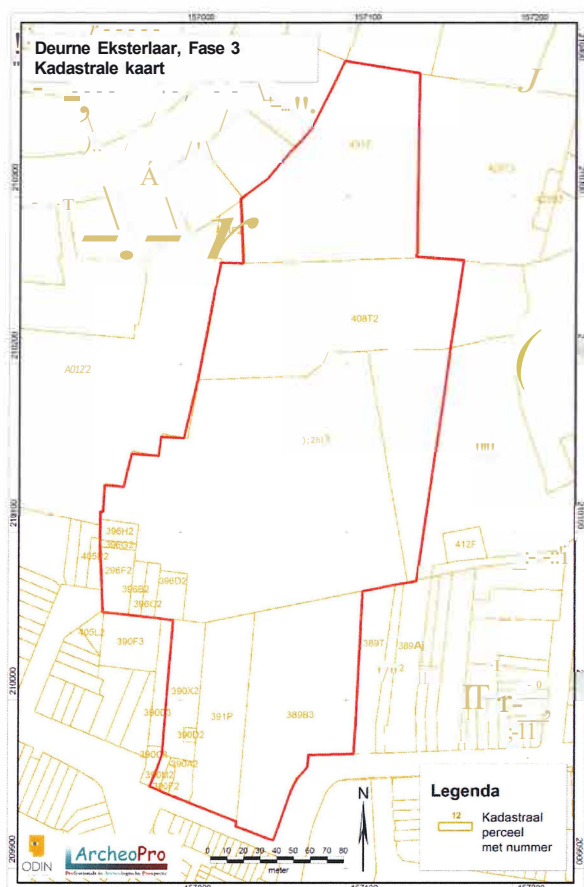

Figuur 1 Overzicht van de geplande fasering bij de ontwikkeling van "Eksterlaar". Het huidige onderzoek behelst 1a (groen) en 2 (paars).

Figuur 2 Situering van het projectgebied op de topografische kaart (1: 10.000 © AGIV). Het volledige studiegebied is aangeduid in oranje. Het gebied dat tijdens deze fase is onderzocht is aangeduid in rood.

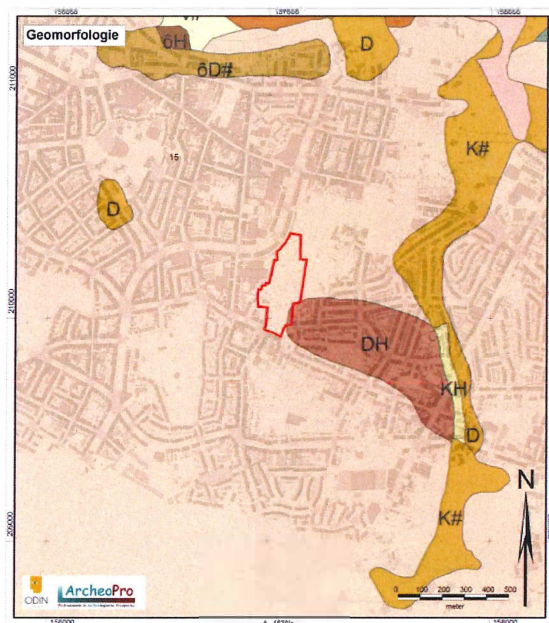
Figuur 3 Situering van het projectgebied op een kadastrale kaart (© AGIV). Het gebied dat tijdens deze fase is onderzocht is aangeduid in rood.

2 GEOLOGIE EN BODEM

Het gebied ligt aan de noordostrand van de agglomeratie Antwerpen en bevindt zich op de grens van de Boomse Cuesta naar de zuidwestelijke Antwerpse Kempen. Het heeft een topografie van ongeveer +7 à 9 m TAW. Het gebied wordt verder begrensd door de Scheldepolders en het (Groot) Schijn. Het terrein maakt deel uit van een noord-zuid georiënteerde verhevenheid, wellicht een dekzandrug, oorspronkelijk aan de oostzijde begrensd door een zijrivier van het Groot Schijn, de Koudebeek. Deze beek is ondertussen grotendeels opgenomen in het rioleringsstelsel. Ook ten oosten van de rug bevindt zich een oude waterloop, namelijk de Eksterlaarbeek.

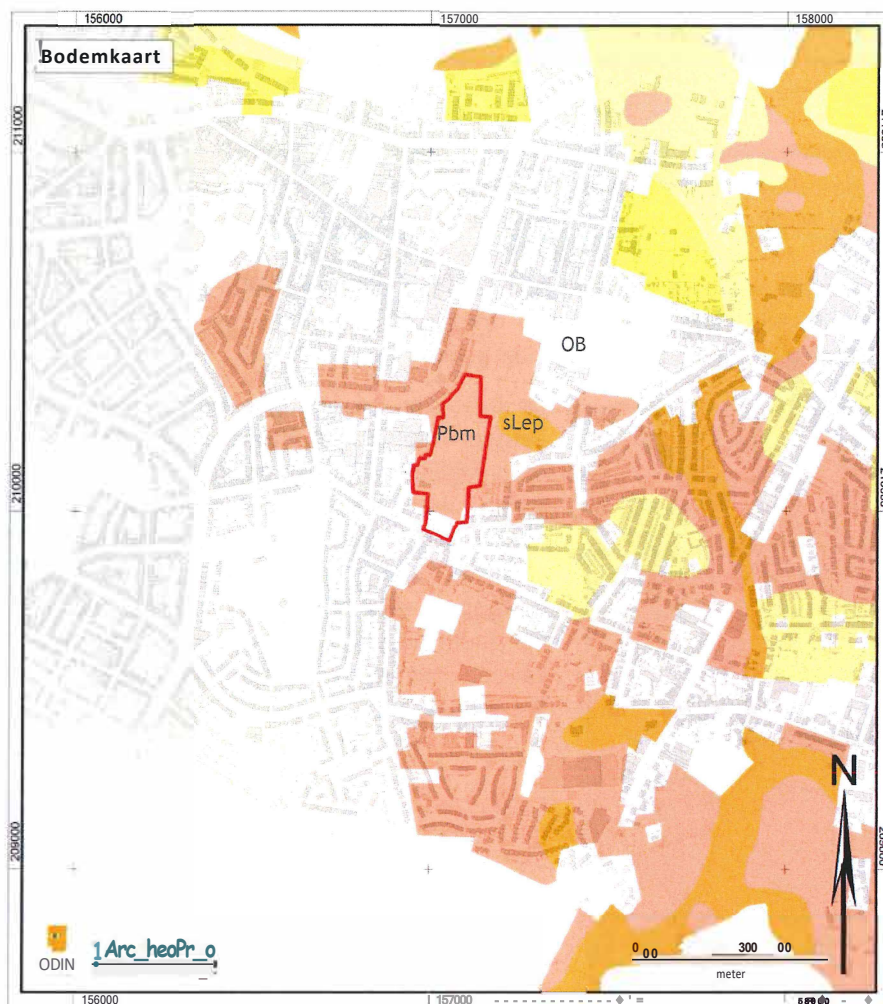

Op basis van de boringen gepubliceerd door de Belgisch Geologische Dienst en gezet binnen of in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied kunnen we stellen dat het quartaire dek ca. 5m bedraagt en bestaat uit glauconiethoudend fijn zand tot lemig zand. De Quartaire bedekking bestaat uit eind-Weichseliaan dekzanden rustend op onder-pleistocene sedimenten die gerekend worden tot de Formatie van Malle (Lid van Brasschaat).

Figuur 4 Quartairegeologische kaart (© GDI-Vlaanderen). Het gebied dat tijdens deze fase is onderzocht is aangeduid in rood. Legende codes: D=eolische dekzanden (Weichseliaan), K=zandig lithosoom of sequentie (Holoceen), H=diachroom hellingssediment - zandig lithosoom of sequentie.

Het projectgebied staat grotendeels gekarteerd als een droge lichte zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont (Pbmy). Aan de noordzijde, langs Eksterlaar, is een zone aangeduid als bebouwd gebied (OB).

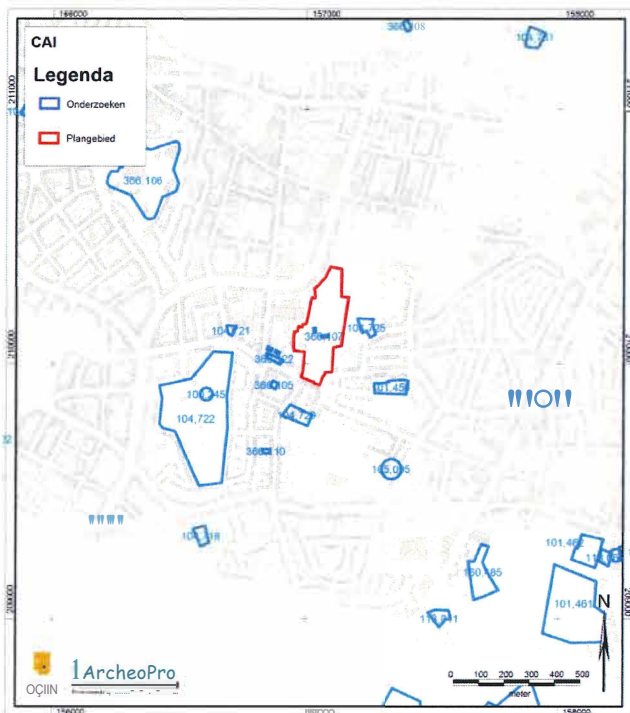
Figuur 5 Bodemkaart (© GOI-Vlaanderen). Het gebied dat tijdens deze fase is onderzocht is aangeduid in rood.

3

De archeologische en historische context werd uitgebreid beschreven in het deelrapport met betrekking tot bureauonderzoek (deel 1). We beperken ons hier tot een samenvatting.

Vindplaatsen uit de omgeving gaan terug tot de steentijd, met name langs het Schijn ten noorden van het gebied. Er zijn opvallend veel vindplaatsen gekend uit de ijzertijd. Ook hier spelen de waterlopen een belangrijke rol. Vindplaatsen zijn gekend langs het Groot Schijn, maar eveneens langs de Koudebeek die zich direct ten oosten van het projectgebied situeert. In de directe nabijheid werd ter hoogte van de Floris Primslei 1 te Borsbeek (site 'Sprinkhaan' met locatienummer 101456, zie figuur 6) bij het uitgraven van funderingssleuven twee urnen met crematieresten uit de vroege ijzertijd aangetroffen¹. Vermeldenswaardig is de vindplaats 'Vogelzang' te Borsbeek, waar een urnengrafveld werd aangetroffen.

Een bijzondere vondst uit de late ijzertijd werd ter hoogte van het kasteel Boekenberg aangetroffen in de 19de eeuw. Het gaat om een gouden stater van de Nervii².

Naar aanleiding van het proefsleuvenonderzoek langs de Kerkhofweg zijn restanten van een nederzetting uit de ijzertijd aangetroffen (Ryssaert et al. 2014)³.

In tegenstelling tot de ijzertijd blijken vindplaatsen uit de Romeinse tijd schaars. Ten noorden van het studiegebied bevindt zich de vindplaats 'Rivierenhof 5' waar enkele geprospecteerde aardewerkvondsten mogelijk tot de Romeinse periode behoren.

Figuur 6 Kaart met gekende archeologische vindplaatsen in de omgeving (CAI kaart).

Archeologische vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen ontbreken eveneens, uitgezonderd een aantal prospectievondsten in de ruimere omgeving (mondelinge informatie Peter Verstappen) en het reeds vermelde grafveld ter hoogte van de vindplaats Vogelzang te Borsbeek, waar eveneens Merovingische graven zijn aangetroffen.

De eerste concrete gegevens in de historische bronnen gaan terug tot 12de eeuw waar we een schaars bewoonde parochie aantreffen, die behalve Deurne, Borgerhout en Borsbeek, ook stukken van Merksem, Wommelgem, wellicht ook Wijnegem en misschien zelfs ½ Gravenwezel omvatte. Ofschoon dit gebied een onderdeel was van het hertogdom Brabant en kerkrechtelijk onder het bisdom

¹ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=101456>

² <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=100245>

³ Wordt mogelijk nog aangevuld met gegevens uit het vervolgonderzoek.

Kamerijk viel, werden de grondheerlijke rechten er uitgeoefend door de prins-bisschoppen van Luik. Na 1288 was de heerlijkheid afwisselend in het bezit van de hertogen van Brabant, de graven van Vlaanderen en de stad Antwerpen.

Vanaf de middeleeuwen vinden we de toponiemen Menegemlaar en Menegemveld terug, evenals een kouter toponiem (Nooyens 1981, p. 166-267). Het Menegemlaar situeerde zich ongeveer tussen de Herentalsebaan, de Van den Hautelei en de Ekster. De begrenzing aan de oostzijde is minder duidelijk, maar valt wellicht samen met de 'oude Baan' ofwel huidige Manebruggestraat (begrenst het onderzoeksgebied aan noordoostelijke zijde).

Het studiegebied hoorde in de (late) middeleeuwen tot het domein van het Bisschoppenhof. In de omgeving zou zich een 'Vroonhof' bevonden hebben (Nooyens 1981, p. 142-143). Het toponiem 'kouter' is in ieder geval interessant. Een kouter kenmerkt zich door de groepering van het voornaamste akkerland van een nederzetting op één groot complex bouwland dat tot de beste gronden van het nederzettingsgebied behoort. Deze ontwikkeling speelt wellicht vanaf de 9de eeuw. De nederzetting zelf ligt doorgaans aan de rand van dit complex en bestaat uit een min of meer gesloten groep van vijf tot twintig boerderijen die meestal zonder veel herkenbare ordening bijeen liggen (Verhuist, 1995, p. 121). De aanwezigheid van een vroenhof, het Menegemlaar- en koutertoponiem wijst met andere woorden in de richting van een oude, mogelijk vroegmiddeleeuwse, ontginning van het onderzoeksgebied. Waar het vroenhof precies lag, is niet duidelijk. Langs Eksterlaar bevinden zich enkele omwalde sites die wellicht hun oorsprong in de middeleeuwen hadden, waardoor het verleidelijk is om ook de vroegmiddeleeuwse kern daar te situeren. Hiervoor zijn echter geen concrete aanwijzingen.

Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich eveneens een omwalde site, het Hof Noyens of Waelhof. Historische data hieromtrent gaan terug tot de 15de eeuw. De CAI situeert deze site verkeerdelijk ter hoogte van locatie 366.107, op basis van de Ferrariskaart. Op basis van het door ons uitgevoerde bureauonderzoek, blijkt de vindplaats zich op het einde van de Constant Jorislaan te bevinden (Ryssaert et al. 2014). Mogelijk verwijst de naam naar De Eksterlaarbeek, in de middeleeuwen Walenbeek genoemd. Deze beek vloeiده van het kasteel Boekenberg door de Waterbaan, waar ze de Oude Donkloop opving, naar de Herentalsebaan, die ze tot ongeveer aan het Mestputteke in westelijke richting volgde. Daar zwenkte ze opnieuw naar het noorden en mondde ten zuiden van het Sterckshof in de Grote Schijn uit. Het hof zou eveneens als 'buitenplaats' gefunctioneerd hebben in de 16de en 17de eeuw (Baetens et al. 2013, p. 45). Vanaf de 16de eeuw zien we te Deurne meer dan veertig van dergelijke buitenplaatsen: rijk geworden patriciërs ontvluchtten de knellende stadsgrenzen om in een weelderig lusthuis hun status ten toon te spreiden en hun fortuin in gronden te beleggen. Onder impuls van deze "kasteelheren" werd de landbouw op peil gebracht en kreeg Deurne het agrarische karakter dat het tot begin 20ste eeuw behield. Nu nog herinneren een tiental kastelen, hoeven, wijk- en straatnamen aan de domeinen van toen. Één van die kastelen betreft het Kasteel Boekenberg, gelegen langs de Gouverneur Holvoetlaan (zie CAI locatie 104.722). Direct ten oosten ervan bevindt zich het Oude Donck kasteel, een in oorsprong 14de eeuwse hoeve dat eveneens als lusthof werd ingericht in de 17de eeuw (Driesen 2008-2009). In de CAI staat deze locatie opgenomen als 'onbepaalde nederzetting' uit de 18de eeuw (CAI locatie 366.105).

Het is ook uit deze periode dat de oudste vermelding van Eksterlaar gekend is. De naamgeving verwijst naar de landelijke gehuchten Groot en Klein Eksterlaar, die volgens de inventaris bouwkundig erfgoed genoemd zijn naar de brouwerij de "Ekster", gelegen in het verlengde van Menegemlei op de grens met Borsbeek (zie ook cai locatie 366.122).

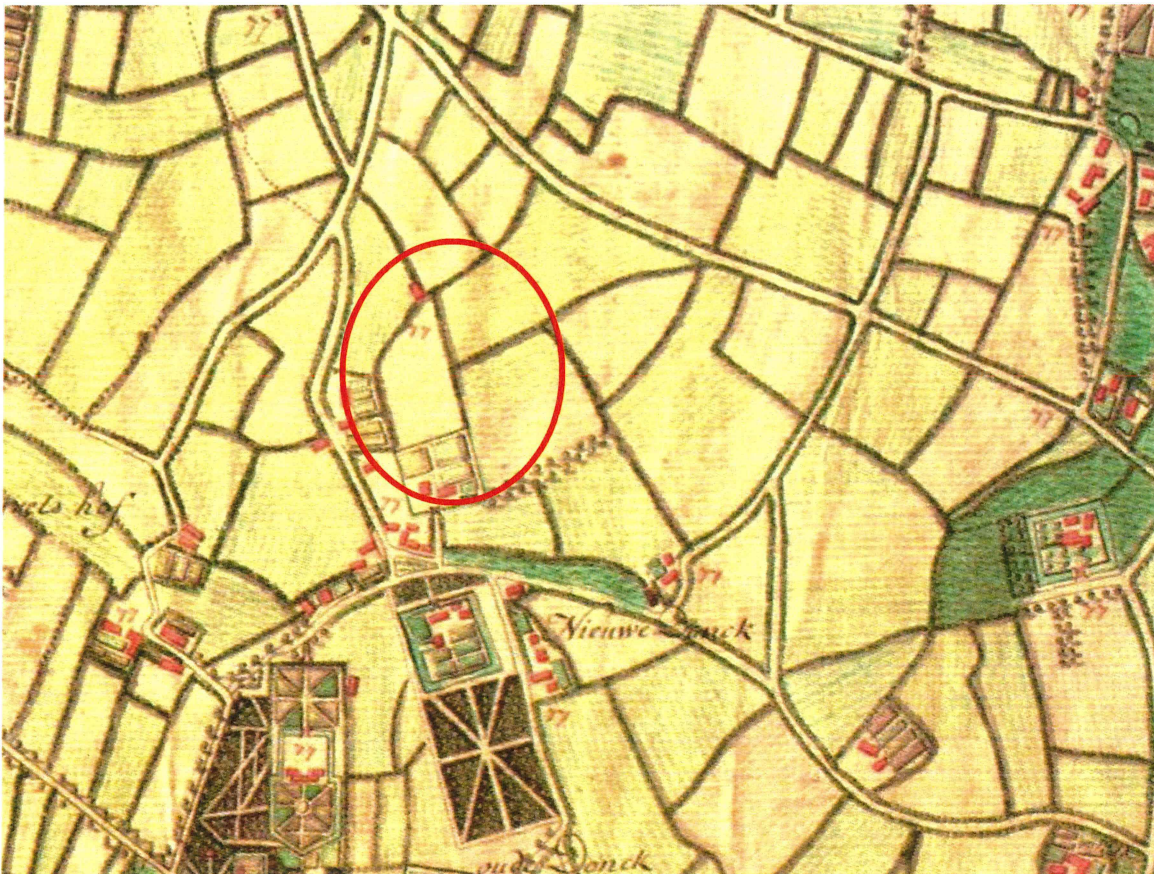
Langs de Kerkhofweg 116 situeert zich de Vleerakkerhoeve, een alleenstaande hoeve die minstens tot de 18de eeuw opklimt (zie CAI locatie 104.725).

Deze situatie, gekenmerkt door een groot akkerlandschap met bewoning voornamelijk geconcentreerd langs wegen vinden we terug op de Ferrariskaart en de Atlas der buurtwegen (Figuur

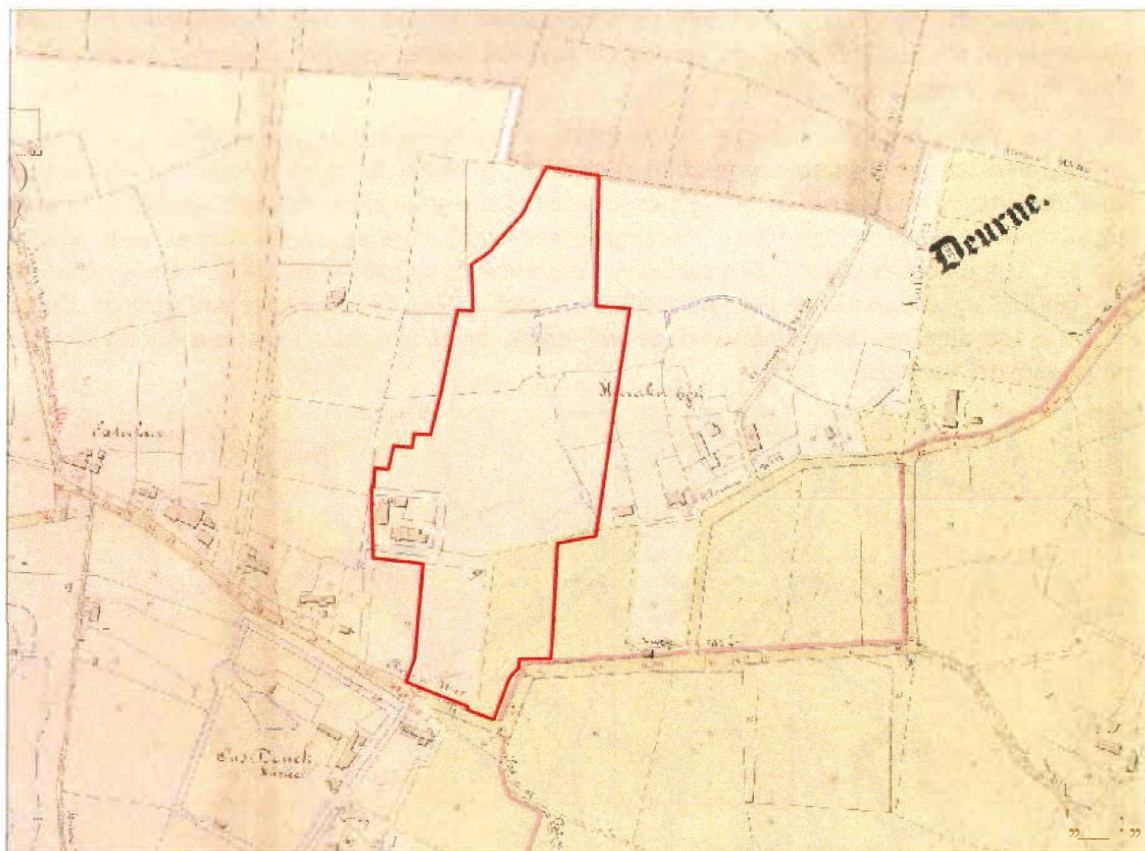
7 en Figuur 8). Ter hoogte van het te onderzoeken gebied is het zogenaamde hof Nielens weergegeven, evenals een dreef die vandaaruit naar het oosten vertrekt. Deze zijn eveneens op de Atlas der Buurtwegen aangegeven.

Uit de historische en archeologische inventarisatie onthouden we aldus dat in de omgeving van het studiegebied talrijke vindplaatsen gekend zijn uit de ijzertijd. Er zijn eveneens aanwijzingen dat vanaf de (vroeg) middeleeuwen het gebied hoorde tot een groot akkercomplex. Hoeves en bewoning lijken vanaf de volle middeleeuwen vooral geconcentreerd langs de wegen. Vooral langs de Ekster zijn een aantal hoeves gekend. Een aantal van deze hoeves worden vanaf de 16de eeuw omgevormd tot 'buitenplaatsen' zoals ook het Hof Nielens wat zich binnen het projectgebied bevindt. Ondanks de grote toename aan bevolking vanaf de 19de eeuw, bleef het gebied Eksterlaar lang zijn open, ruraal karakter behouden.

Figuur 7 Uitsnede van de kaart van Ferraris, kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, uit 1770 (http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html). De locatie is bij benadering aangeduid aangezien de positie van de wegen en hoeves niet maatvast opgetekend zijn.

Figuur 8 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen uit 1850 met aanduiding van het studiegebied (http://gisgeoloket.provant.be/SilverlightViewer_1_10_1Niewer.html?Viewer=AtlasBuurtwegen). Het gebied dat tijdens deze fase is onderzocht is aangeduid in rood.

4 PROEFSLEUVENONDERZOEK

4.1 METHODIEK EN VERLOOP VAN HET ONDERZOEK

Het veldwerk met betrekking tot het proefsleuvenonderzoek vond plaats tussen 16 juni en 3 juli 2014.

De inplanting van de sleuven werd bepaald in overleg met Onroerend Erfgoed en de dienst archeologie van de stad Antwerpen. De sleuven werden zo ingepland dat ze o.m. maximaal de walgracht van het Hof Nielens aansneden, evenals perceelsgrachten karteerden. Hiervoor werd bijvoorbeeld de oriëntatie van de sleuven afgewisseld. Daarnaast vormden ook praktische overwegingen, bijvoorbeeld de aanwezigheid van begroeiing, bebouwing en een voetweg, de basis van de inplanting. Voor een overzicht van de sleuven verwijzen we naar figuur 10.

Gelijktijdig met het onderzoek werden rooiwerken uitgevoerd. Dit had een impact op de uitvoering: Zones werden gefaseerd onderzocht en hersteld, waardoor bv. sleuf 19b en 8 overlappen. Bepaalde zones waren niet toegankelijk voor onderzoek aangezien er zich gestockeerd materiaal bevond of een doorgang noodzakelijk was voor de afvoer van het materiaal. Daarom tonen sleuven 2 tot en met 8 een onderbreking. Tot slot dienden, verspreid over het terrein, een aantal bomen behouden te blijven. Dit was o.m. het geval ten noorden en zuiden van sleuven 12 en 13.

Conform de bijzondere voorwaarden zijn de sleuven parallel aangelegd met een maximale tussenafstand van 15m (van middelpunt tot middelpunt). In een aantal zones werd hiervan afgeweken in functie van de terreinsituatie. Sleuf 22 kent een geknikt verloop omwille van de aanwezigheid van bomen die niet gerooid mochten worden, evenals de stockage van gerooid materiaal op het terrein. Het geknikt verloop van sleuf 18a is eveneens toe te wijzen aan de locatie van een te behouden boom. Sleuven 15a tot en met sleuf 22 zijn niet helemaal doorgetrokken tot aan de rand van het projectgebied, ofwel Eksterlaar, omwille van een aantal redenen: de aanwezigheid van nutsleidingen, het gebruik van deze zone als werfzone voor de rooiwerken en de aanwezigheid van een te behouden boom. Ten oosten van sleuf 19a bevond zich een niet-toegankelijke zone omwille van asbestvervuiling. In het westelijk deel van het terrein, aansluitend aan de Constant Jorislaan was onderzoek niet mogelijk omwille van de aanwezigheid van een gebouw en bestrating. Ook het tuingedeelte van de woning was moeilijk bereikbaar. Aan de westzijde bleek onderzoek tot aan de projectgrens niet mogelijk aangezien de werfzone van de aangrenzende percelen - waar afbraakwerken werden verricht - zich hier bevond. Ten noorden van sleuf 20b bevond zich eveneens een woning. Tot slot werd de oostelijke hoek van het projectgebied niet onderzocht aangezien deze zich buiten de werfafsluiting bevond. Deze zone kan onderzocht worden bij tijdens het proefsleuvenonderzoek van fase 4.

Figuur 9 Aanleg van kijkvenster.

Omwille van de aanwezigheid van grote boomstronken werd in een aantal gevallen geopteerd om deze niet uit te graven omwille van de impact dat dit zou hebben op het bodemarchief. Dit was het geval in sleuven 17a, 21, 19a, 12 en 18b en verklaart de daar aanwezige onderbrekingen.

Er zijn 15 kijkvensters (KV) gegraven. Een kijkvenster laat toe na te gaan of aangetroffen sporen deel uitmaken uit een cluster en/of structuur. KV is aangelegd om het verloop van de walgracht (s160) te karteren, evenals om toe te laten een coupe

te graven over dit spoor. Vanuit een zelfde optiek werd ook KV8 aangelegd. Langs sleuf 4 werd KV2 gegraven ter hoogte van een aantal paalsporen (s79b en s80) zodat nagegaan kon worden of ze tot een structuur behoorden, wat wel degelijk het geval was. KVE3 en KV4 bevinden zich aan het uiteinde van sleuf 5 en werden gegraven om sporen s91 en s92 te waarden: van deze sporen stond hun antropogene karakter niet vast. De sporen in deze zone bleken uiteindelijk, na couperen, van natuurlijke oorsprong. Ook langs sleuf 5 werd kv 5 gegraven om het verloop van een greppel s97 te bekijken. Ter hoogte van spoor s89 en s90 in sleuf 8 werd KV4b aangelegd om na te gaan of een structuur kon vastgesteld worden. In het kijkvenster werd echter enkel een recent spoor aangetroffen. Langs beide zijden van sleuf 8 werd KV6 gegraven ter hoogte van sporen s104 en s103, eveneens ter waardering van beide sporen die uiteindelijk van natuurlijke oorsprong bleken te zijn. Kv7b werd gegraven ter hoogte van sporen s34-s36 (sleuf 2), maar bleek geen extra sporen op te leveren. Aansluitend aan sleuf 10 werd kv7 gegraven zodat het verloop van een muur (s152) verder gevolgd kon worden. In de noordelijke zone werden kv10 en kv11 aangelegd ten einde enkele grote sporen (s160 en s163) naderbij te bekijken. Naast heel wat archeologisch materiaal werden er aansluitend een reeks (paal)sporen aangetroffen. Kv9 in sleuf 15b werd aangelegd ten einde een greppel (s177) beter in kaart te brengen. Tot slot diende kv12 in sleuf 19b ter bevestiging van de westelijke begrenzing van de Romeinse vindplaats die in de noordelijke zone werd aangetroffen.

Een archeoloog stond in voor de begeleiding van de kraan, alsook het opschonen van het vlak en de profielen evenals het aankrassen van sporen en vondsten. Een tweede archeoloog volgde en registreerde deze zaken met behulp van standaard sleuvenfiches. Dergelijke fiches laten toe de sporen te schetsen op schaal 1:100. Beschrijvingen werden op een sporenlijst aangevuld. Vervolgens werden sporen en profielen gefotografeerd. Vondsten werden onmiddellijk in gripzakken opgeborgen, terwijl sporen werden aangeduid met een plastic fiche met vermeldingen van nummer. Deze werden aansluitend door een topograaf ingemeten met behulp van een gps/total station, met inbegrip van alle ingrepen.

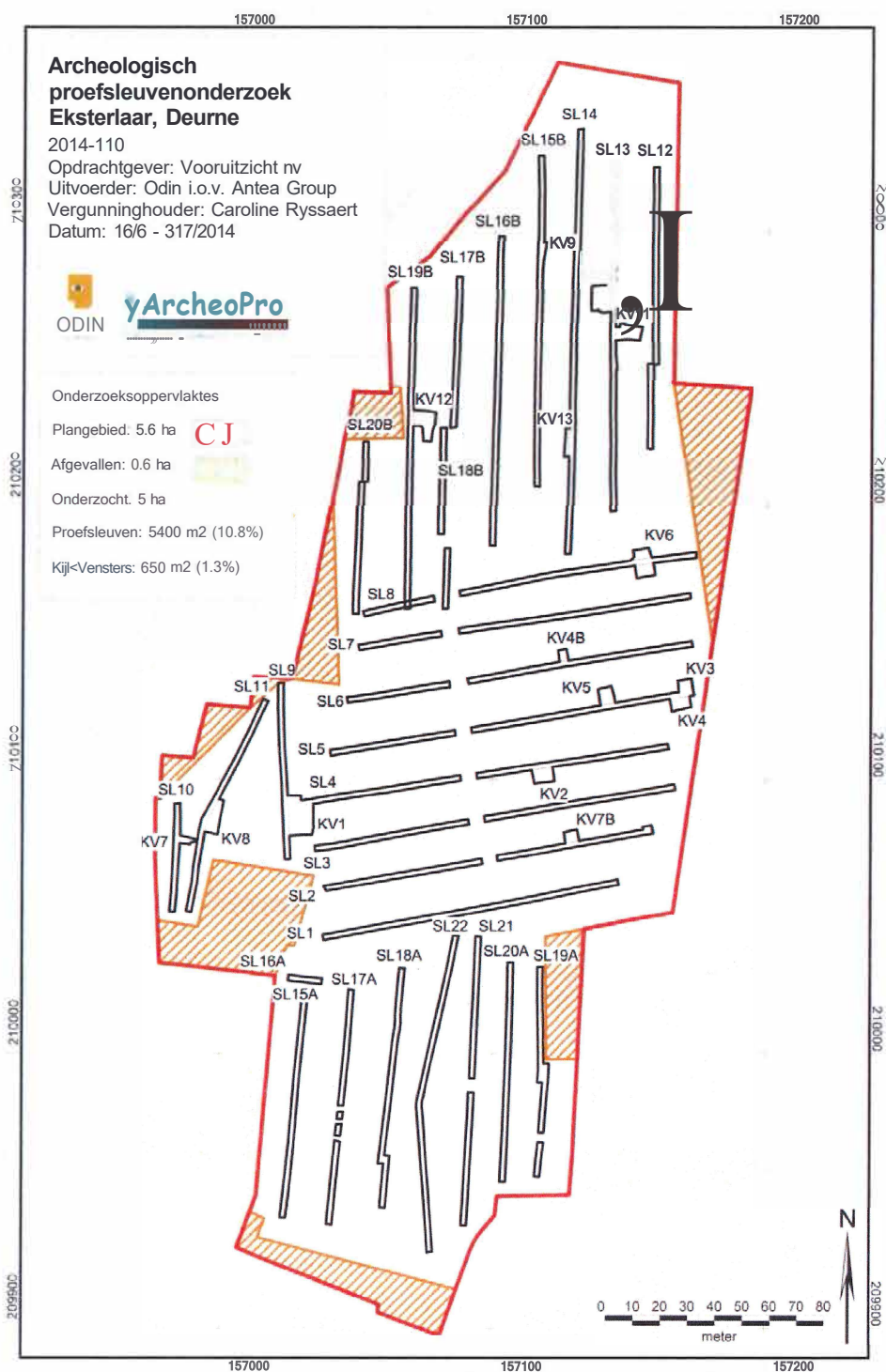
Aansluitend aan het inmeten van de sporen is een selectie aan sporen gecoupeerd. Coupes zijn gezet met het oog op het vaststellen van het antropogene karakter van de sporen, alsook om dateerbaar materiaal te verzamelen. Vooral in het centrale stuk werd uitgebreid gecoupeerd aangezien zich hier heel wat sporen bevonden waarvan niet duidelijk was of ze van natuurlijke dan wel antropogene aard waren. Bovendien werden er paalsporen aangetroffen die wezen op de aanwezigheid van een vindplaats maar bij de aanleg van de sleuven geen dateerbaar materiaal aangetroffen. Volgende sporen zijn gecoupeerd: s24 en s26 (sleuf 1) om uit te sluiten of ze natuurlijk, dan wel antropogeen waren, s34, s35 en s36 (sleuf 2) vanuit eenzelfde vraagstelling, s79, s79b, s80, s122, s123, s124, s82, s83 (sleuf 4 en kv2) voornamelijk om dateerbaar materiaal te zoeken, s91 en s92 (sleuf 5) om hun antropogene of natuurlijke oorsprong na te gaan, s90 en s89 (sleuf 5) om zowel aard als dateerbaar materiaal te zoeken, s101 (sleuf 7) om profiel in doorsnede te registreren, s104 en s103 (sleuf 8) om hun aard na te gaan. In de westelijke zone werd de walgracht in doorsnede geregistreerd in kv 8 en kv1. Deze coupes dienden eveneens om na te gaan of er een fasering in de vulling van de gracht aanwezig was, evenals om dateerbaar materiaal te recupereren. In het noordelijke gedeelte werd heel wat minder gecoupeerd aangezien de antropogene oorsprong van de meeste sporen vast stond en heel wat dateerbare vondsten werden aangetroffen bij de aanleg van de sleuven. Enkel spoor 163 (sleuf 13) werd aan de rand gecoupeerd. Één paalspoor, s183 (kv 10), werd gecoupeerd ter bevestiging van onze interpretatie. Dit was eveneens het geval voor sporen s291 en s290 in kv12. De diepte van sporen s160 (kv10) en s225 (sleuf 16b) werd nagegaan door middel van een boring. Een gracht (s220a-s222a) werd in doorsnede geregistreerd ter hoogte van kv13.

Sleuven, kijkvensters en sporen werden doorlopend genummerd. Een aantal sleuven werden tijdens het veldwerk dubbel genummerd. Aangezien de nummering van de sporen doorlopend gebeurde, stelt dit geen problemen. Tijdens de verwerking werd de vermelding a of b toegevoegd ten einde verwarring te vermijden.

Het totale projectgebied was 5,6ha groot waarvan ca.0,6ha niet beschikbaar voor onderzoek bleek. In totaal werd 10,9%vrijgelegd door middel van proefsleuven en 1,3% door middel van kijkvensters.

Figuur 10 Overzicht van de gegraven sleuven en kijkvensters

4.2 RESULTATEN

Algemene bodemopbouw

De bodemopbouw binnen het projectgebied kan beschreven worden aan de hand van 3 profieltypes:

Profieltype 1: Ap1-Ap2-C profiel

Dit profieltype komt het vaakst voor en situeert zich met name in het centrale en noordelijke gedeelte van de projectzone. De bodemopbouw blijkt relatief goed bewaard. Lokaal bevinden zich er enkele verstoringen in de vorm van grote kuilen/depressies waarin afval is gedumpt. De bodemopbouw kan als volgt beschreven worden:

0-30 à 55cm onder maaiveld: Ap - ploeglaag. Bruingrijs licht silteus fijn zand, licht humeus met een weinig houtskool en baksteenfragmentjes

30 - 45 à 60 cm onder maaiveld: Ap2 - oude akkerlaag. Licht bruin, licht silteus zand met sporadisch gele vlekken. Licht humeus en af en toe wat houtskool bevattend. De ondergrens is over het algemeen scherp, bioturbatie is beperkt.

Vanaf 45 cm onder maaiveld: C - horizont. Geelbruin silteus zand tot zandig silt. Bovenaan gekenmerkt door een blekere band waarin silt en kalk is uitgespoeld. Daaronder een sterk silteuze band met accumulatie van mangaan en roestverschijnselen.

Figuur 11 Profiel 12 in sleuf 7

Het bodemprofiel is sterk gelijkend op de bodemkundige situatie aangetroffen ter hoogte van de ijzertijdvindplaats langs de Kerkhofweg (Ryssaert et al. 2014), waar de interpretatie als oude akkerlaag bevestigd werd door de betrokken bodemkundige.

Figuur 12 Profiel 3 in sleuf 2

Figuur 13 Profiel 20 in sleuf 13

Profieltype 2: A-(Bfe)-C profiel

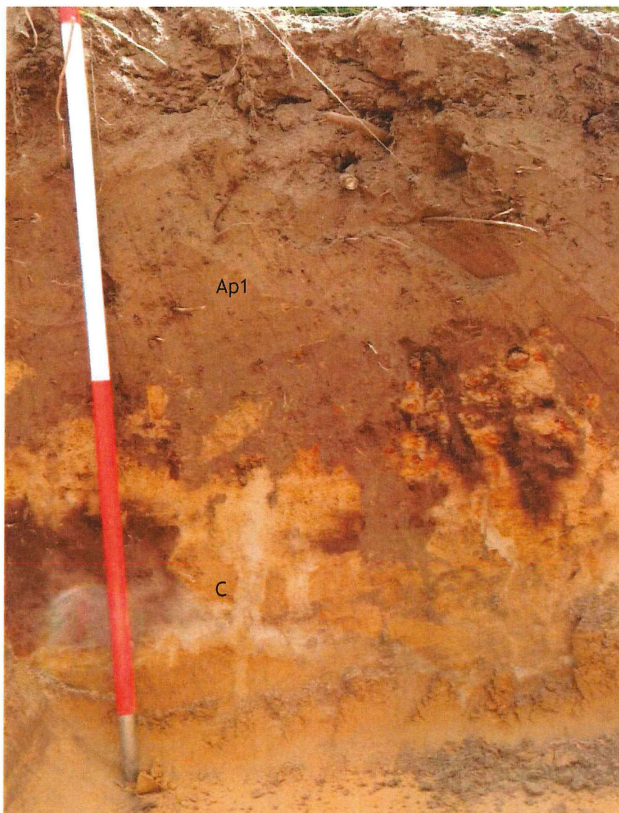
In de zuidelijke zone bleek de tweede akkerlaag te ontbreken. In enkele natuurlijke sporen werden restanten aangetroffen van humusaanrijking wat mogelijk wijst op de oorspronkelijke aanwezigheid van een podzol.

Het profiel kan als volgt omschreven worden:

0-20 à 55cm onder maaiveld: Ap - ploeglaag. Bruingrijs licht silteus fijn zand, licht humeus met een weinig houtskool en baksteenfragmentjes

Vanaf 20 cm onder maaiveld: lichtgeel tot oranje zeer fijn silteus zand. In een aantal profielen ijzeraanrijking (Bfe), een restant van de podzolbodem die er wellicht aanwezig was.

Figuur 14 Profiel 46 in sleuf 22

Figuur 15 Profiel 27 in sleuf 19a

Profieltype 3: verstoorde/geroerde profielen

In een aantal zones bleek het bodemarchief in sterkte mate verstoord en aangevuld met afval en zandig materiaal. Drie grote zones kenmerken zich hierdoor:

- De westelijke zone ter hoogte van de omwalde site, met name binnen het omwald areaal en ter hoogte van de walgracht. Deze zone werd sterk geroerd door bebouwing en afbraak gedurende de 19de tot midden 20ste eeuw.

Figuur 16 Geroerd profiel in sleuf 11

- De meest zuidelijke zone, aansluitend aan Eksterlaar, is sterk geroerd door de aanwezigheid van huizen en afbraak ervan.

Figuur 17 Overzichtsfoto van sleuf 19a met op de voorgrond puinresten

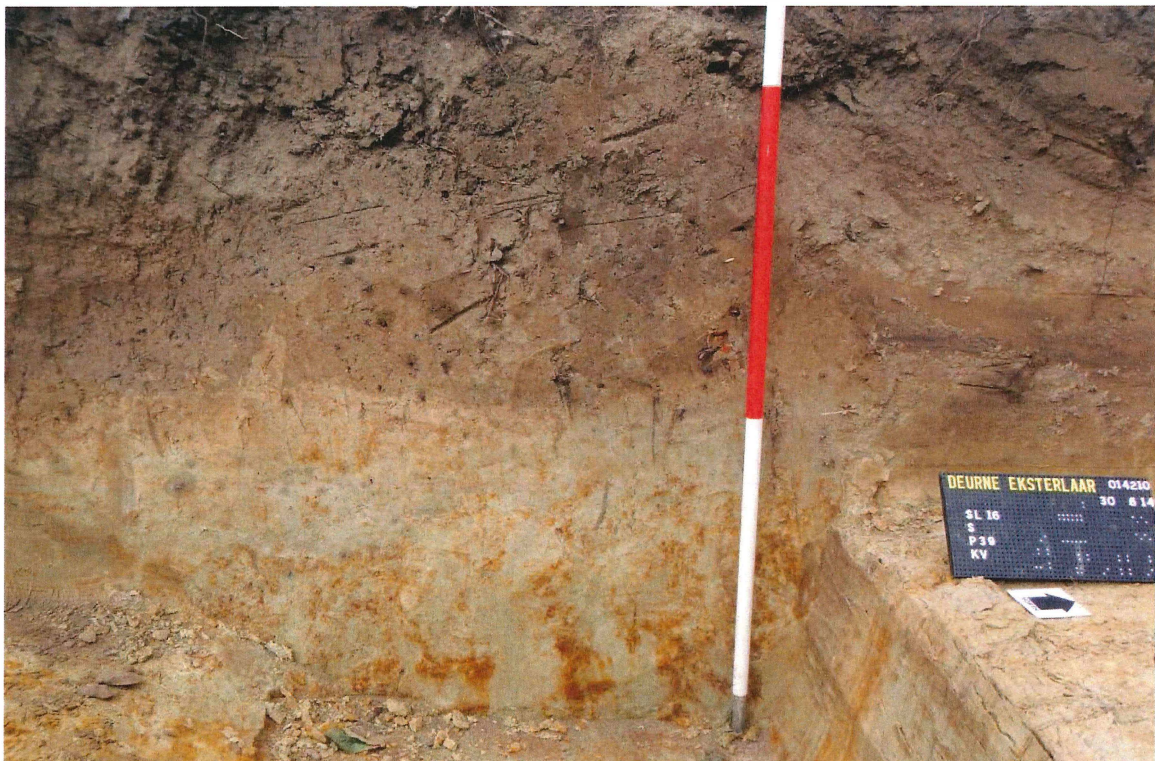
- Tussen de noordelijke zone en het centrale gebied bevindt zich een oost-west georiënteerde strook waarin heel wat puin en in mindere mate afval bevond. De diepte van de verstoring

varieert van 2m onder maaiveld (ter hoogte van sleuven 12, 13 en 14) tot ca. 50 cm onder maaiveld. Dit was met name het geval voor de sleuven ten westen van sleuf 14. Mogelijk betreft het hier een depressie, waarbinnen eveneens een gracht gesitueerd was, die aangevuld werd medio 20ste eeuw.

Figuur 18 Geroerde zone in sleuf 12

Figuur 19 Profiel ter hoogte van sleuf 16b (profiel 39). De bovenste 60cm bestaat uit een sterk puinhoudende ploeglaag met zeer scherpe ondergrens. Onder de ploeglaag is de oude akkerlaag zoals die in de zone te noorden ervan voorkomt niet meer bewaard.

Figuur 20 Profiel 43 ter hoogte van sleuf 19b. Er zijn verschillende lagen opgevoerd en puinhoudend sediment aangetroffen. Deze rusten onmiddellijk op een Cg (dekzand met gley) bodem. De recente en oude akkerlaag en de top van het dekzand zijn verdwenen. Dit heeft belangrijke consequenties voor de aanwezigheid en gaafheid van archeologische sporen.

Algemene resultaten en zonering

Het terrein kenmerkt zich door een hoog aantal sporen, alhoewel de densiteit verschilt per zone evenals de aard en ouderdom van de sporen. In de zuidelijke zone, direct aansluitend aan Eksterlaar, zijn voornamelijk sporen aangetroffen die op basis van de scherpe aflijning en aanwezigheid van modern baksteen en aardewerk voornamelijk in de 19de en 20ste eeuw gesitueerd worden.

In het centrale gedeelte bevindt zich vindplaats 1 die zich kenmerkt door een lage densiteit aan (paal)sporen verspreid over sleuven 2 tot en met 5. Voor het overige bevinden zich in deze zone voornamelijk natuurlijke sporen en grachten, naast moderne sporen.

De noordelijke zone kenmerkt zich door de aanwezigheid van een lager gelegen, verstoorde zone en een hoge densiteit aan sporen ten noorden ervan, die tot de Romeinse periode zijn toegeschreven (= vindplaats 2).

De westelijke zone komt overeen met de locatie van het Hof Nielens, waarvan o.m. de walgracht, muurresten en diverse kuilen zijn aangetroffen (= vindplaats 3).

We verwijzen naar het overzichtsplan voor een weergave van alle sporen (bijlage 1). Voor de westelijke, centrale en noordelijke zone zijn uitsnedes gemaakt (bijlages 3 tot en met 5). Naar chronologie toe is een onderscheid gemaakt tussen Romeinse sporen (1ste-4de eeuw n.Chr.), middeleeuwse sporen (5de-15de eeuw na Chr., maar het gaat met name om vol- tot laatmiddeleeuws materiaal), Nieuwe Tijden (16de-18de eeuw) en Moderne Tijden (19de-20ste eeuw). Sporen die geen specifieke inkleuring kennen, kunnen niet gedateerd worden op basis van vondsten. Echter op basis van hun kleur en aflijning en locatie kunnen vaak aannames gemaakt worden (zie infra).

Centrale zone - vindplaats 1

Centraal op het terrein is vindplaats 1 aangetroffen. Deze vindplaats kenmerkt zich door een reeks paalsporen. Ter hoogte sleuf 4/kijkvenster 2 zijn paalsporen s79b, s80, s123, s122 en s124 aangetroffen. Ze kennen in vlak een opvallende gelijkenis: ze kenmerken zich door een ronde tot afgerond vierkante vorm met een diameter van 40 à 50cm, een grijs, bruin/geel gevlekte vulling met een weinig houtskool en zijn duidelijk afleesbaar. In doorsnede variëren ze: terwijl s80 en s124 in doorsnede rechte wanden en een licht gebogen bodem hebben, kan bij een aantal van hen een kern of knik in profiel onderscheiden worden die duidt op de locatie van een paal. Één van de kuilen (s79b) heeft bv. een grijs gevlekte vulling en komvormig profiel met donkergrijze kern. De sporen hebben een eerder beperkte diepte van 15 tot 25cm onder het aangelegde vlak. Ze horen toe aan één of meerdere structuren. Het is niet duidelijk of het om een hoofd- dan wel bijgebouw(en) gaat. Spoor s121 ligt vlakbij maar op basis van de scherpere aflijning en sterk gevlekte vulling vermoeden we dat het om een recenter spoor gaat.

Figuur 22 kijkvenster 2 met op de voorgrond spoor s124.

Figuur 21 Coupe op één van de paalsporen (s80) in kijkvenster 2

Ook ten oosten van de palencluster bevindt zich een paalkuil (s82) met duidelijk te onderscheiden kern. De aflijning van het spoor is met name in vlak zeer vaag en lichtgrijs. Dit spoor is gevoelig dieper bewaard⁴. Ook spoor s83, een kuil, kenmerkt zich door een vage, lichtgrijze vulling en is tot ca. 20cm onder het vlak bewaard. Dit spoor laat eveneens toe de relatie met de bodemopbouw weer te geven: Op figuur 23 is duidelijk te zien dat het spoor vertrekt onder de tweede akkerlaag maar net onder deze laag nog nauwelijks zichtbaar is (o.m. door bioturbatie en mogelijk ook uitspoeling). Pas op een dieper niveau wordt de aflijning duidelijker.

⁴ De coupe op dit spoor werd niet helemaal doorgezet: bij verdieping tot 10cm onder het vlak bleek reeds het duidelijk antropogeen karakter ervan. Bovendien werd op dat moment vastgesteld dat de coupe niet dwars over de kern was geplaatst (dewelke niet zichtbaar was in het vlak). Er werd geopteerd om het verplaatsen en afwerken van de coupe voor het vervolgonderzoek te reserveren.

Figuur 23 Paalkuil- en spoor s79b

Figuur 24 Paalkuil en -spoor s82

Figuur 25 Coupe en profiel ter hoogte van spoor s83

In sleuf 5, ter hoogte van kijkvenster 5, bevinden zich twee (paal)kuilen met geelbruin gevlekte vulling, diffuse aflijning en ronde vorm (diameter ca. 45cm). In doorsnede heeft spoor s89 aan de ene zijde een geknikte en aan de andere zijde een rechte wand en vlakke bodem. Spoor s90 is minder diep bewaard en heeft komvormig profiel.

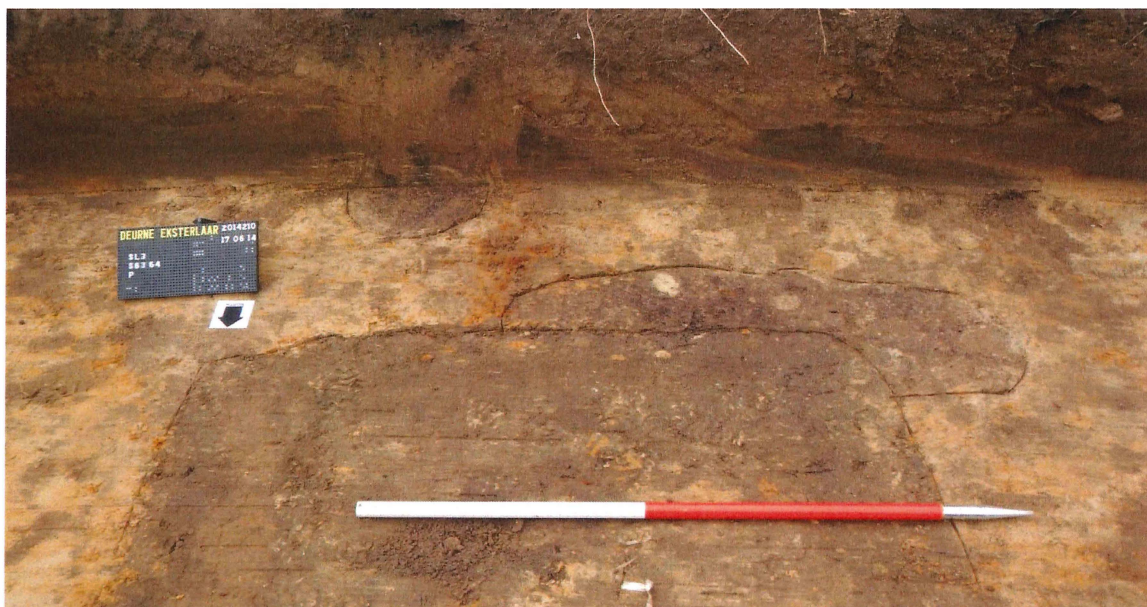

Figuur 26 Coupe op sporen s89 en s90: ditmaal zonder markering ter illustratie van de diffuse begrenzing van de sporen.

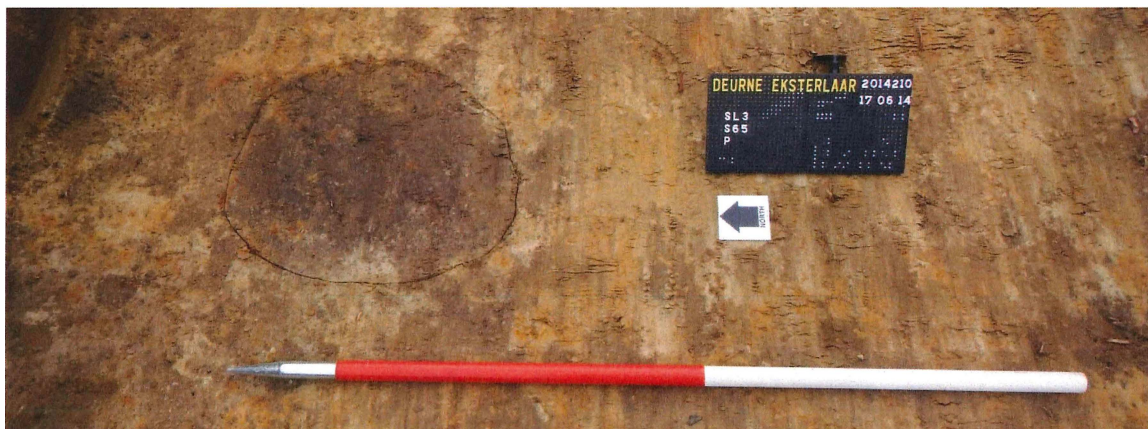
Ook ten zuiden van de palencluster bevinden zich (paal)sporen die mogelijk tot dezelfde vindplaats behoren. Spoor s62 betreft een kleine, ronde (paal)kuil met diffuse begrenzing en donker- en lichtgrijze gevlekte vulling. Enkele meters ten oosten van dit spoor bevindt zich een mogelijke kuil

s64, oversneden door een recente kuil, en een rond spoor s63. Beide sporen gelijken sterk op s62 qua aflijning en vulling. Spoor s65 is rond en heeft een grijs, weinig bruin/geel gevlekte vulling met een wat houtskoolfragmenten en lijkt sterk op de paalsporen in kijkvenster 2.

Figuur 27 Sporen s64 (langgerekte kuil) en s63 (paalspoor?) in sleuf 3

Figuur 28 paalspoor 65 in sleuf 3

In sleuf 2 zijn slechts 2 sporen aangetroffen die mogelijk tot deze vindplaats behoren: Het gaat om s35 en s34, beiden ter hoogte van kijkvenster 7b gelegen. Een derde spoor, s36, bleek na couperen natuurlijk te zijn. Vlakbij werd bij de aanleg van het vlak aardewerk aangetroffen (V1): Naast een fragment baksteen en steengoed, betreft het een wandfragment grijs, gedraaid aardewerk in een fijnzandig, hard baksel (volle tot late middeleeuwen).

Naast de beschreven kuilen en paalsporen zijn greppels en grachten aangetroffen. In een aantal zijn vondsten aangetroffen die inzicht kunnen geven in hun ouderdom. Zo maken sporen s101(sleuf 6), s96 (sleuf 5), s90 (sleuf 4); s84 (sleuf3), s69 (sleuf 3) en s32 (sleuf 2) deel uit van een S-vormige, noord-zuid georiënteerde brede gracht met aftakkingen (o.m. in sleuf 1 en s88 in sleuf 5). Wellicht sluiten ook sporen s110 (sleuf 7) en s97 (sleuf 6) aan.

In sleuf 4 werd hierin aardewerk aangetroffen: het betreft onder meer een randfragment van een teil in rood geglaazuurd aardewerk (postmiddeleeuws), een randfragment in rood geglaazuurd aardewerk en pijp-aardewerk. Deze vondsten wijzen er op dat de gracht in gebruik was in de 16de-18de eeuw. Er werd eveneens een bodemfragment aangetroffen in oranje-rood aardewerk die een grotere ouderdom suggereert (Romeins?), maar wellicht betreft het residueel materiaal. Bevestiging voor een datering in de Nieuwe Tijden vinden we op een aantal historische kaarten die de 17de en 18de eeuwse situatie weergeven en waarop deze gracht duidelijk herkenbaar is (zie paragraaf 4.3).

Ter hoogte van sleuf 7 is de gracht gecoupeerd. Hieruit blijkt dat de gracht een komvormige doorsnede heeft van 5,5m en een diepte tot 1,20m onder maaiveld. In profiel zijn minstens 3 verschillende fases te onderscheiden, waarbij de laatste fase slechts een gracht toont van ca. 2m. Een belangrijk gegeven is dat de tweede akkerlaag hier bovenop de gracht ligt.

Figuur 29 De S-vormige gracht in doorsnede ter hoogte van sleuf 7 (s 101)

Figuur 30 s84 in sleuf 4 maakt eveneens deel uit van de S-vormige gracht. Ook hier kenmerkt de gracht zich door een smalle, donkere kern die wellicht de laatste opvullingsfase weerspiegelt en een breder, ouder tracé.

Ten westen ervan ligt de gracht bestaande uit sporen s79 (sleuf 4), s66 (sleuf 3) en s37 (sleuf 2), waar een schuine aftakking is geregistreerd. De oriëntering van deze gracht loopt lichtjes afwijkend maar kan eveneens als noord-zuid omschreven worden. In de gracht is geen dateerbaar materiaal gerecupereerd. Het is niet duidelijk of de structuur tot hetzelfde perceelssysteem hoort.

Ter hoogte van sleuf 4 is de gracht gecoupeerd. De gracht heeft een grijs, matig gevlekte vulling met een weinig houtskool en is bordvormig in doorsnede. Ter hoogte van deze coupe is de gracht 1,7m breed en reikt tot 1m onder maaiveld.

Figuur 31 Coupe op de gracht s79 in sleuf 4

Figuur 32 Ook s37 in sleuf 2 maakt deel uit van deze gracht

Ten oosten van de S-vormige gracht zijn twee smalle greppels (s70 en s71) geregistreerd in sleuf 3. Hun verder verloop is niet in sleuf 4 vastgesteld. De greppels hebben een donkerbruin, geel gevlekte vulling met een weinig houtskool en zijn duidelijk afgelijnd. In s71 is een randfragment van een kogelpot aangetroffen. We dateren deze vondst ten laatste in de vroege 14de eeuw.

In de sleuven 1 tot en met 6 bevinden zich aan de westelijke zijde een groot aantal kuilen die we associëren met vindplaats 3 (zie infra).

Oostwest gerichte depressie

In de zuidelijke zone van sleuven 12 tot en met 20b bevindt zich een brede strook waar het bodemprofiel in grote mate verstoord blijkt (zie uitsnede bijlage). Tijdens het veldwerk bleek het begrenzen en interpreteren van deze geroerde zone moeilijk aangezien deze sterk varieert in diepte en samenstelling.

Zo blijkt bijvoorbeeld de verstoring ter hoogte van sleuven 18b en 16b eerder beperkt in diepte en bevinden er zich onder de geroerde bodem oudere sporen, maar zowel ten oosten als ten westen hiervan is de impact veel groter. Zo bereikt de verstoring ter hoogte van sleuf 12 een diepte van 2m onder maaiveld (Figuur 18). Omwille van deze grote diepte is geopteerd niet overal tot de ongeroerde bodem te graven, dit zowel vanuit veiligheidsoverwegingen als om latere stabiliteitsproblemen te vermijden. Tijdens het verdiepen van sleuf 14 is een diepe gracht geregistreerd die bij de aanleg van het eerste vlak niet duidelijk leesbaar was (Figuur 34). In profiel blijkt dat de gracht gefaseerd opgevuld is. De onderste vulling is organisch zeer rijk. Aan de rand van de gracht zijn fragmenten van een Romeinse daktegels aangetroffen. Het betreft residueel materiaal.

Het verloop van de gracht kan niet naar het oosten toe gevolgd worden (ondanks de diepe coupe in sleuf 12, de verstoring gaat er te diep). In sleuf 15b is een gelijkaardige vulling aangetroffen, dat echter aan westelijke zijde begrensd lijkt.

De verstoorde zones ter hoogte van sleuven 16b tot en met 20b bevinden zich meer naar het zuiden. Hier lijkt eerder sprake van een aantal geroerde aangevulde bodemlagen (Figuur 36) die in vlak niet steeds duidelijk herkenbaar zijn. Met name de aanwezigheid van baksteenfragmenten bleek een leidraad om deze sedimenten als antropogeen te interpreteren. Belangrijk is de vaststelling dat de oorspronkelijke bodem ter hoogte van deze opgebrachte lagen afgetopt is (zie Figuur 20). In sleuf 20b is iets ten zuiden van de geroerde zone een onverstoord bodemprofiel geregistreerd. Dit wijkt sterk af van de bodemkundige situatie vastgesteld in de andere zones. Onmiddellijk onder de ploeglaag bevindt er zich een grijze, gereduceerde siltlaag, waaronder afwisselend grof zandige en kleiige sedimenten horizontaal gelaagd aanwezig zijn. Het gaat hier duidelijk om materiaal dat in een alluviale context is afgezet.

Wanneer we bovenstaande elementen combineren met de gegevens uit het digitaal hoogtemodel, blijkt een plausibele interpretatie voor handen. Op dat hoogtemodel (Figuur 73) is een oostwest gerichte depressie te zien die min of meer samenvalt met de geroerde zone. We vermoeden niet alleen dat er een (drainage)gracht is gegraven in deze depressie bij de inrichting als landbouwareaal. Het lijkt eveneens plausibel dat pogingen ondernomen zijn om het gebied aan te vullen en te nivelleren. Het variabel karakter van de vergravingen en aanvullingen doet vermoeden dat dit proces zich meermaals heeft herhaald. Bevestiging voor de aanwezigheid van een in oorsprong drassig gebied, vinden we in profiel 45 (Figuur 37). Op het historisch kaartmateriaal zijn geen directe aanwijzingen voor de aanwezigheid van een depressie. Wel situeert zich in deze zone een oost-west gerichte gracht.

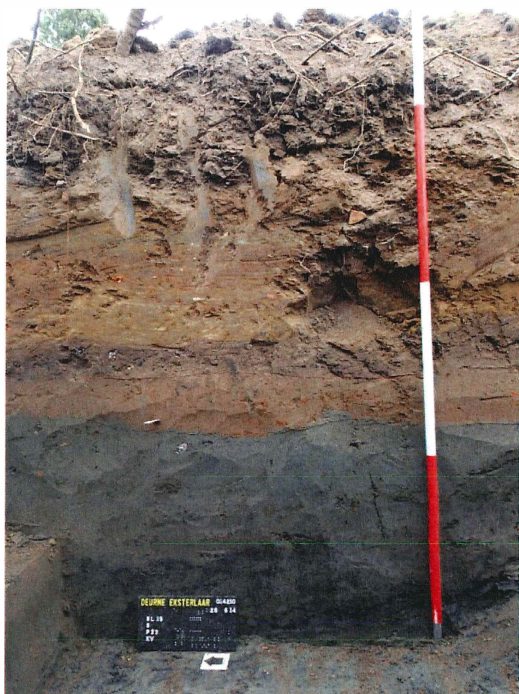

Figuur 33 Geroerde bodem ter hoogte van sleuf 13

Figuur 34 De gracht s220a (waarvan ook s221a en s222a deel uitmaken) in sleuf 14

Figuur 35 (links) Profiel ter hoogte van sleuf 15b

Figuur 36 (boven rechts) Aangevuld en geroerd bodemprofiel ter hoogte sleuf 19b (P43)

Figuur 37 Ongeroerd profiel ter hoogte van sleuf 20b (P45)

Vindplaats 2

In de noordelijke zone zijn een groot aantal sporen aangetroffen. Ze verspreiden zich over sleuven 12 tot en met 19b, alhoewel de hoogste concentratie zich vooral ter hoogte van sleuven 13 tot en met 17b situeert (zie uitsnede bijlage 4). De meeste sporen kenmerken zich door een (licht)grijze, weinig gevlekte vulling, zijn diffuus tot vaag afgelijnd en bevatten over het algemeen houtskoolpartikels.

Op het eerste oog vallen drie grote kuilen op die op basis van een groot aantal vondsten gedateerd zijn in de Romeinse tijd. In sleuf 13/kijkvenster 10 betreft het spoor s161, dat zich kenmerkt door een grijze, (bovenaan) bruin gevlekte vulling en diffuse begrenzing (Figuur 38). De kuil heeft een onregelmatige rechthoekige vorm met een breedte van ca. 8m. Met behulp van een edelman boor is

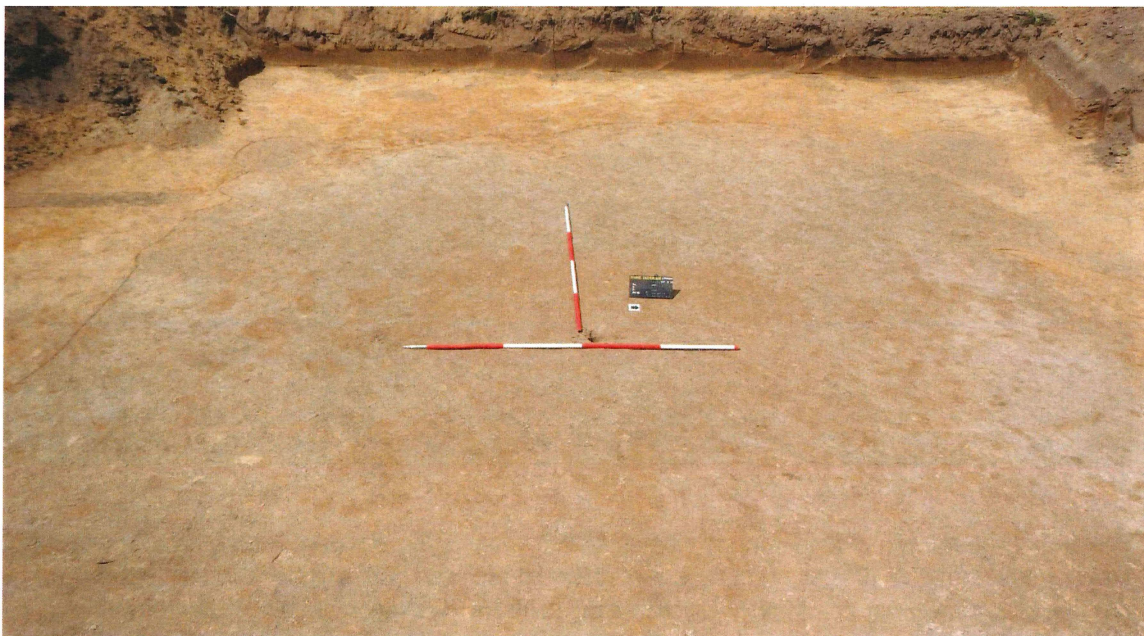

de diepte centraal in de kuil bepaald, nl. 35cm onder het aangelegde vlak. Naast houtskool bevat de kuil tal van aardewerk- en daktegelfragmenten. Er zijn eveneens 4 metaaldetectiehits geattesteerd. Aan noordelijke zijde zijn 2 gebogen, parallelle verkleuringen merkbaar die uit het spoor lijken te vertrekken. Mogelijke betreffen het karrensporen. Aan de westelijke zijde zijn een reeks paalsporen herkend. Met name 2 grote paalsporen die zich elk op de hoek van de kuil bevinden vallen op. Deze paalsporen hebben een grijze, geelbruine gevlekte vulling met wat houtskool, een diffuse aflijning en een afgerond vierkante vorm. Één van de paalsporen, s103, is gecoupeerd en blijkt in doorsnede een moeilijk zichtbare geel/oranje, grijs gevlekte paalkuil te bevatten en een meer homogene grijs paalspoor als kern (Figuur 39). Dit spoor heeft een doorsnede van ca. 1m en gaat tot 45cm onder het vlak. De overige paalsporen hebben kleinere afmetingen, maar zijn qua vulling en aflijning sterk gelijkaardig.

Op basis van zijn vorm, vondstenrijke vulling en associatie met de paalsporen is deze kuil geïnterpreteerd als potstal⁵.

Ten zuiden van s161 bevindt zich een smalle greppel s182 met houtskoolrijke vulling. Mogelijk betreft het een standgreppel. Ter hoogte van dit spoor werd tijdens de aanleg van het vlak 7 aardewerkfragmenten aangetroffen. Naast modern materiaal betreft het ook de bodem van een schaalte in terra sigillata en handgevormd aardewerk.

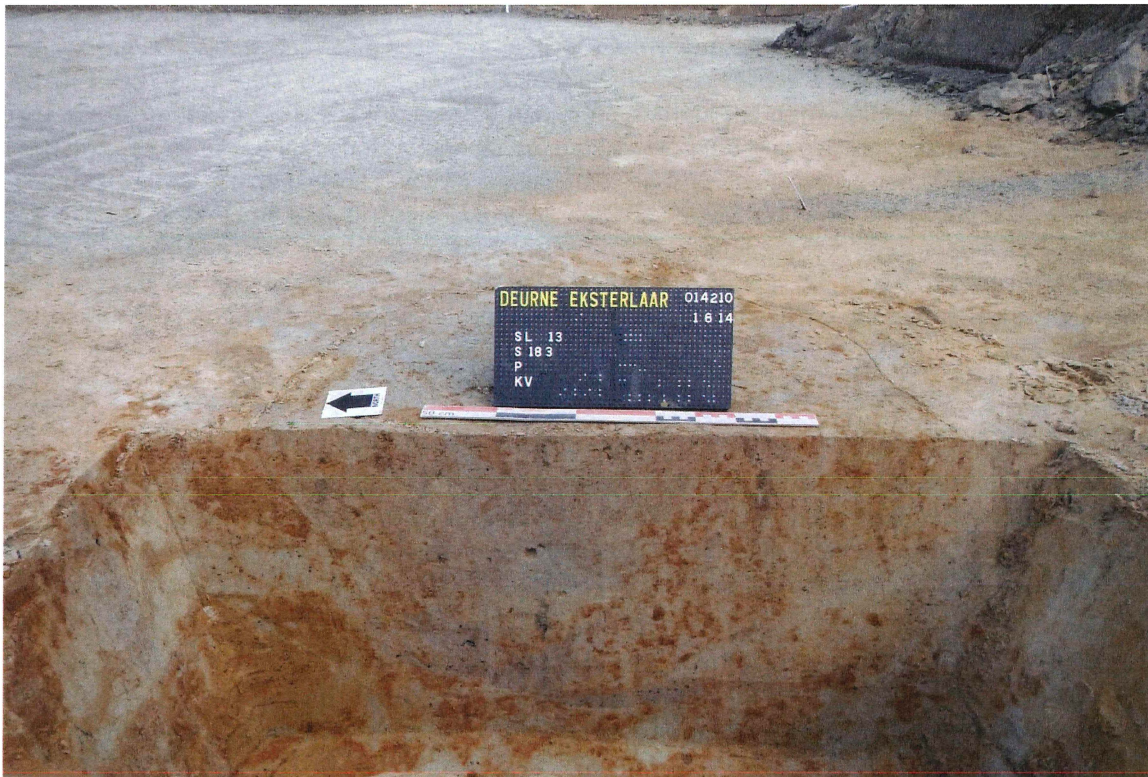
Op dezelfde hoogte bevinden zich in sleuf 14 één grote ronde paalkuil (s167, Figuur 40) en twee kleine paalspoortjes (s168 en s166). Rekening houdend met de oostwest oriëntatie van de potstal is het goed mogelijk dat ook deze sporen tot de potstalwoning horen. De losse vondst V6 betreft een fragment van een Romeinse daktegels, een wandfragment in grijs, handgevormd aardewerk.

Figuur 38 Een mogelijke potstal s161 in kijkvenster 10

⁵ Een verdiept stalgedeelte van een zogenaamde potstalwoning, waarin mest en stro wordt verzameld om vervolgens te gebruiken bij de bemesting van de akkers. Vaak zijn dergelijke contexten afvalrijk.

Figuur 39 Coupe op één van de paalsporen s103 geassocieerd met de potstal

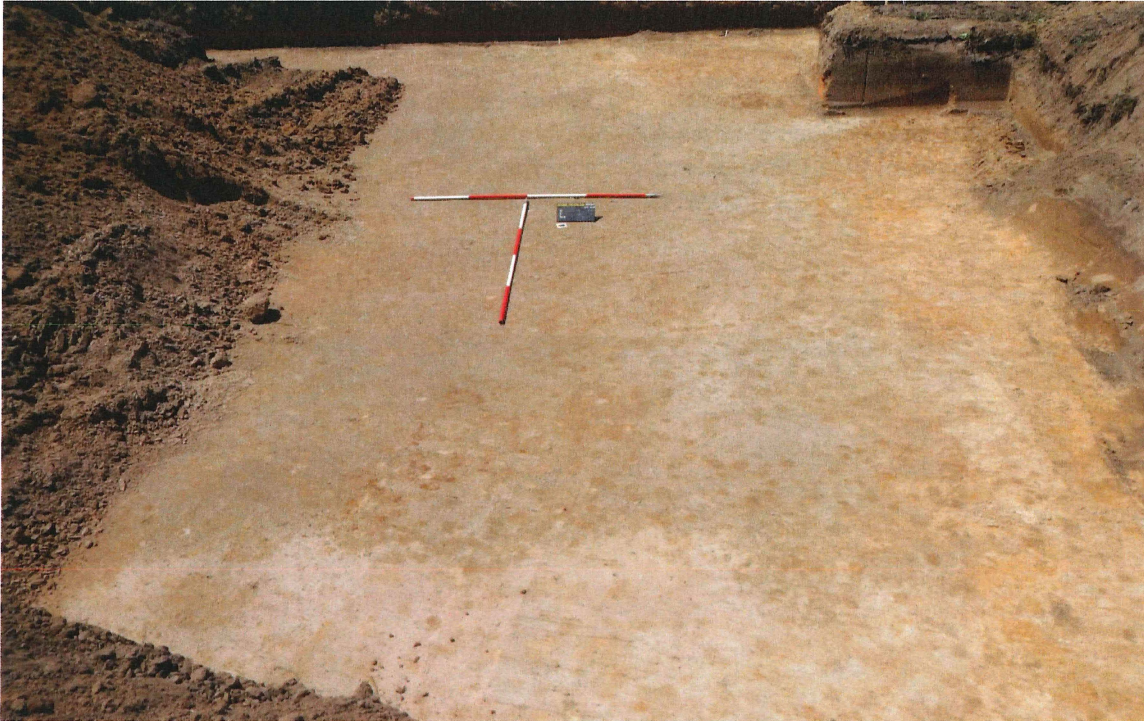

Figuur 40 spoor s67 in sleuf 14 maakt mogelijk nog deel uit van de potstalwoning

Een tiental meter ten zuiden van s161 bevindt zich spoor s163, dat wat vulling en aflijning betreft sterk gelijkaardig is (Figuur 41). Ook hier betreft het een vondstrijke context waarin tal van daktegelfragmenten en een stukje glas zijn aangetroffen. Het spoor blijkt wel wat omvangrijker en vooral dieper uitgegraven. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van profiel 23 (Figuur 42) dat geplaatst is op - wat verondersteld werd - de rand van de kuil. Het profiel toont duidelijk aan dat het spoor nog wat verder zuidwaarts loopt. De begrenzing in het vlak bleek echter moeilijk te maken. Ter hoogte van het profiel is het spoor ca. 75cm onder het archeologisch vlak bewaard. Bovenaan kenmerkt het zich door een grijze, bruin gevlekte vulling. Onderaan betreft het een moeilijk te onderscheiden lichtgrijs, geel gevlekte vulling waarin archeologisch materiaal geaccumuleerd is. Ondanks de sterke gelijkenis van dit spoor met de potstal s161, laten we de interpretatie van dit spoor open. Dergelijke grote potstallen komen voor, maar zijn eerder uitzonderlijk. De afwezigheid

van paalsporen die geassocieerd zijn, blijkt geen argument. Niet alleen kunnen ze net buiten het kijkvenster vallen, ook bestaat de mogelijkheid dat ze zich binnen het spoor zelf bevinden en pas na verdiepen aan het licht komen. Naast de mogelijkheid van een potstal denken we aan een interpretatie als (aanzet van een) waterput of een mestkuil die zich aldus buiten het huis bevond.

Figuur 41 Spoor s163 in kijkvenster 11

Figuur 42 Profiel 23 in sleuf 13 is geplaatst aan de rand van spoor s163

Ook in sleuf 16b is een groot spoor aangetroffen met gelijkaardige vulling en aflijning. Het betreft s225, dat zich in een zone met hoge sporendensiteit bevindt. Door middel van een boring is in dit spoor een diepte vastgesteld van 35cm onder het archeologisch vlak. Het spoor blijkt eveneens vondstrijk: Naast diverse fragmenten in grijs en oranje-rood aardewerk, betreft het o.m. een rand en wandfragment van een Romeins mortarium of wrijfschaal. Ook voor dit spoor schuiven we een mogelijke interpretatie als potstal naar voor, alhoewel niet uitgesloten wordt dat het een waterput

betreft. De beperkte diepte kan misleiden indien de waterput zich voornamelijk buiten de sleuf bevindt. Ten noorden van dit spoor bevindt zich een kuil s220, met lichtbruin/grijs en geel gevlekte vulling, waarin zich twee paalsporen (s219 en s221) aftekenen met sterk houtskoolrijke vulling. Er bevinden zich ook een aantal afgerond rechthoekige kuilen, waarvan s223 (met lichtgrijs, geel gevlekte vulling en diffuse aflijning) eveneens Romeins aardewerk herbergt. Ook ten zuiden van de mogelijke potstal bevinden zich een reeks paalspoortjes, s226 tot en met s232. Ze zijn afgerond rechthoekig tot ovaal van vorm, hebben een lichtgrijze weinig gevlekte vulling en vaag tot diffuse aflijning. Ze maken wellicht deel uit van een aparte structuur.

Op dezelfde hoogte bevindt zich in sleuf 17b een concentratie aan sporen. Het gaat om een reeks ronde paalkuilen met een diameter van 40 à 50 cm en lichtgrijze tot bruingrijze vulling. Spoor s260 valt op door zijn vage, afgerond vierkante kuil en grijze kern. Ook hier is de kans reëel dat de sporen in feite toehoren tot dezelfde structuur als de sporen in sleuf 16b.

Figuur 43 sleuf 16b met op de voorgrond een aantal (paal)sporen (o.m. s219 en s221, herkenbaar aan hun houtskoolrijke vulling en verderop het spoor s225 (potstal?))

Figuur 44 Sporenconcentratie in het noordelijke gedeelte van sleuf 17b (s255-s261)

Een derde concentratie sporen bevindt zich centraal in sleuven 15b, 16b en 17b. In sleuf 15b betreft het vier (paal)sporen s179, s223, s181 en s225. Het gaat om afgerond vierkante tot ronde sporen met diffuse grens en weinig gevlekte grijze vulling (Figuur 45). Ze hebben diverse afmetingen, variërend van 20 tot 40cm diameter.

In sleuf 16b betreft het sporen s233 tot en met s251 (Figuur 46). Het gaat om een aantal kuilen: zoals s233, gekenmerkt door een ovalen vorm en lichtgrijze geel gevlekte vulling, en s238 en s248 met afgerond rechthoekige vorm. Van sporen s236, s237 en s243 is de interpretatie twijfelachtig: omwille van hun vaag karakter gaat het mogelijk om natuurlijke sporen. Echter op basis van bv. de coupe op s103 (KV10) blijkt dat de aflijning van sommige sporen niet steeds duidelijk te onderscheiden is. Voor het overige betreft het paalsporen die rond tot afgerond rechthoekig zijn en een diameter tussen 25 en 50cm hebben.

In sleuf 17b gaat de sporencluster verder en bevat sporen s262 tot en met s276. Het betreft grotendeels een reeks kleine paalsporen met (licht)grijs of bruin gevlekte vulling en rond tot ovalen vorm. Spoor s265 betreft in feite een grotere paalkuil en wellicht kleiner paalspoor dat er vlak naast staat, maar waarvan de begrenzing/oversnijding tussen beiden in het vlak niet duidelijk was. Een

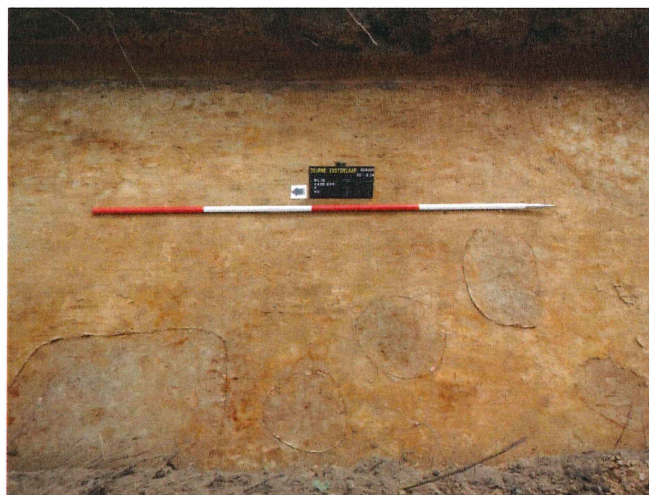

grote kuil, s270, wijkt enigszins af omwille van zijn eerder homogene bruine vulling en vooral scherpere aflijning. Mogelijk wijst dit op een jonger karakter.

Binnen deze sporencluster lijken verschillende palenrijen voor te komen. Bijvoorbeeld s271, s272, s273 en s275 vormen een lijn, evenals s263 tot en met s266. Ook in sleuf 16b kunnen palenconfiguraties herkend worden. Er is echter onvoldoende ruimtelijke informatie voorhanden om (onderdelen van) eenduidige structuren te identificeren.

Figuur 45 (boven) één van de paalsporen (s223) uit de concentratie in sleuf 15b

Figuur 46 (rechts) Sporenconcentratie in sleuf 16b: sporen s238 (kuil) tot en met s241(paalsporen)

Figuur 47 sleuf 17b, sporen s270 (voorgond) tot s276

Figuur 48 sleuf 17b, ter hoogte van spoor s264 (voorgrond) tot en met s267

Verspreid over dit terrein zijn een aantal greppels aangesneden, maar de relatie met de vindplaats blijkt - ondanks de aanwezigheid van Romeins materiaal in een aantal van hen - niet steeds duidelijk. In sleuf 19b is een greppel aangetroffen met grijs, geel gevlekte vulling en een weinig houtskool. In dit spoor is een fragment van een Romeinse daktegel aangetroffen. Het vervolg van de greppel kan in sleuf 17b niet verder gevolgd worden maar is mogelijk verdwenen door een verstoring. Een gelijkaardig spoor is s290 in kijkvenster 12. Deze greppel heeft een noord/noordoost-zuid/zuidwest oriëntatie en staat dus min of meer haaks op s281. Het verder verloop van deze greppel kan gevolgd worden in s282 (sleuf 19b). Hier bevinden zich mogelijk ook 2 paalsporen (s284 en s283) alhoewel deze interpretatie niet vast staat omwille van hun vage karakter en onregelmatige vorm.

In sleuf 18b is een greppel aangetroffen met enkele daktegelfragmenten en gelijkaardige oriëntatie als s281. Dit is ook het geval wat s177 betreft in sleuf 15b en s156/ 157 in sleuf 13. In deze gracht is onder meer een fragment van een fijnwandige beker in grijs aardewerk gevonden. De greppel s169 in sleuf 14 heeft een afwijkende oriëntatie.

Figuur 49 greppel s281 in sleuf 19b

Figuur 50 In kijkenster 12 zijn naast een reeks recente kuilen/verstoringen een greppel (s290) en een kuil (s291) aangetroffen

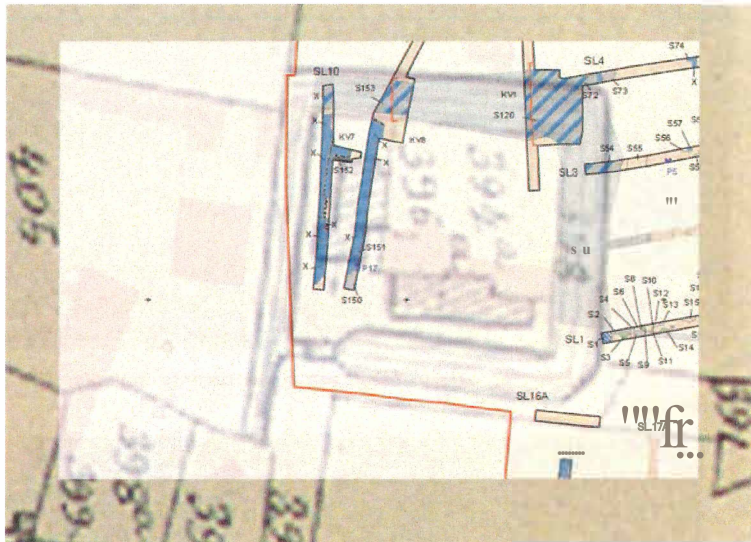
Figuur 51 Greppel s169 met nabijgelegen kuil en paalsporen

Westelijke zone - Vindplaats 3

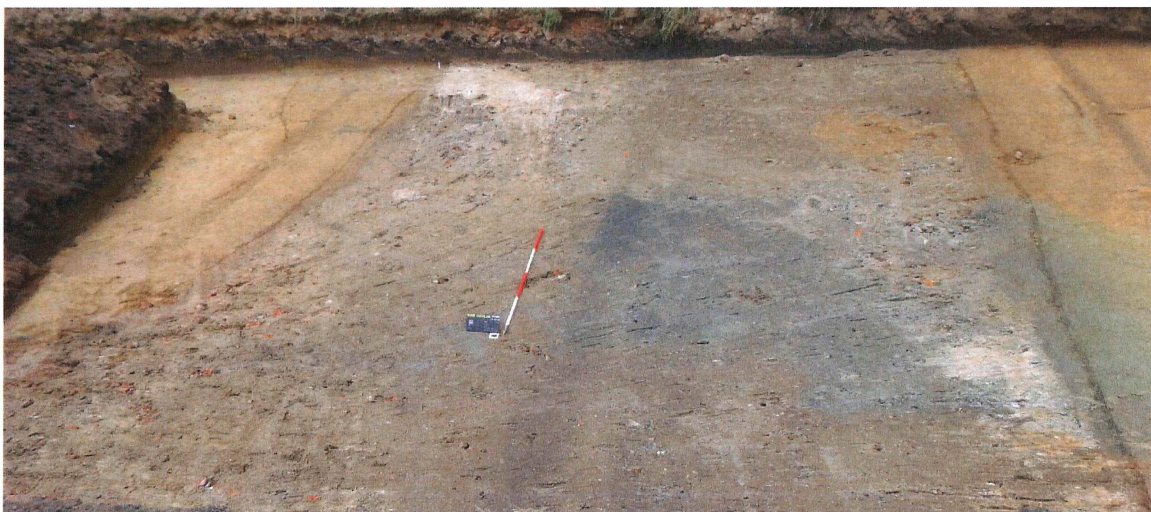
In deze zone, aansluitend aan de Constant Jorislaan, is de site met walgracht - zoals verwacht op basis van het bureauonderzoek - aangetroffen. Het betreft zowel restanten van de omwalling, het gebouwenbestand binnen de omwalling als een reeks kuilen net buiten de omwalde zone.

De walgracht is van zuid naar noord gedocumenteerd in sleuven 1 (s1), 3 (s54), 4 (s72), buigt vervolgens af naar het westen in sleuf 9/kijkvenster 1 (s120), sleuf 11/kijkvenster 8 (s153) en sleuf 10(s153).

Figuur 52 Projectie van de onderzoeksdata op de kaart van Popp, 1842- 1879 (©AGIV)

Wanneer we dit met de historische data vergelijken (zie o.m. projectie in Figuur 52, Figuur 76 en Figuur 77) blijkt dat het zoals verwacht om een rechthoekige omwalling gaat waarbij de oorspronkelijke toegang zich ter hoogte van de knik in de Constant Jorislaan bevindt. Deze straat gaat terug op de oorspronkelijke verbindingsweg van het Hof Nielens met Eksterlaar. Het oostelijk tracé van deze straat valt gedeeltelijk samen met de walgracht. De westelijke zijde van de walgracht valt buiten het projectgebied.

Figuur 53 Zicht op de walgracht in vlak ter hoogte van kijkvenster 4

Figuur 54 Coupe op de gracht ter hoogte van kijkvenster 11

De walgracht heeft ter hoogte van sleuf 11 een breedte van 7m en diepte van 2,50m onder maaiveld. Ter hoogte van sleuf 9 meet de gracht 12m breed en heeft een diepte van 2,70m onder maaiveld. Onderaan kenmerkt de vulling zich door een sterk organisch, silteus pakket waarin aardewerk, baksteen- en mortelresten en dierlijk afval zitten (mossel- en botfragmenten). Wellicht vertegenwoordigt deze dunne laag de laatste fase van gebruik van de gracht. Het schaarse aardewerk betreft onder meer een fragment rood aardewerk, geglaazuurd aan de binnenzijde en faïence (o.m. met een stempel die refereert naar de tweede helft van de 19de eeuw. De gracht is verder opgevuld met een sterk silteus zandig pakket waarin heel wat puinresten aanwezig zijn (dakpannen, baksteen, natuurstenen wandpanelen). Wellicht betreft het hier afbraakmateriaal van (een deel van) de gebouwen die zich binnen het omwalde areaal bevonden. Op basis van enerzijds industrieel vervaardigd glas en aardewerk (o.m. faïence) en de afwezigheid van kunststof vermoeden we dat het dempen van de gracht geplaatst dient te worden in de eerste helft van de 20ste eeuw. Wel zijn een aantal oudere elementen aanwezig in de gracht: het betreft o.m. fragmenten van een groen geglaazuurde kookpot (18de-19de eeuw) en een rood geglaazuurde flessenstop (16de eeuw). Enkele schaarse rode scherven met enkel glazuur aan de binnenzijde duiden mogelijk op een laatmiddeleeuwse fase, maar gezien hun associatie met recenter materiaal en het ontbreken van grijs aardewerk lijkt dit minder waarschijnlijk.

Binnen het omwalde areaal zijn in sleuven 10 en 11 heel wat puinresten, uitbraaksporen en muurresten aangetroffen. In deze zone stonden tot in de jaren '80 van vorige eeuw nog hoevegebouwen. De locatie van de aanwezige muren komt sterk overeen met het gebouwenbestand zoals die ook op de Atlas der Buurtwegen is getekend. De bakstenen van de muurresten kenmerken zich door hun slechte kwaliteit en de muren zijn opgetrokken met cementmortel. Één oostwest gerichte muur (s152) lijkt ouder en bestaat uit donkergrijze baksteen (18x8x5cm) met kalkmortel (Figuur 56). Deze muur is ingewerkt in modernere structuren. We hebben aldus te maken met restanten van de 19de en 20ste eeuwse noordzuid gerichte bijgebouwen. Naar de Constant Jorislaan toe ontbreken muurresten en betreft het hoofdzakelijk kuilen met afbraakpuin. Onder het puin bevindt zich één kuil, s150 (Figuur 57), gekenmerkt door een grijs gevlekte vulling en ingesneden in geroerd materiaal, waarin o.m. een bord in Delfts blauw aardewerk is aangetroffen. Deze kuil lijkt met andere woorden iets ouder te zijn.

Figuur 55 (links) sleuf 10 met afbraakpuin en moderne muurresten

Figuur 56 (rechts) ter hoogte van kijkvenster 7 is een oudere muur (s152) aangetroffen

Figuur 57 Kuil s150 in sleuf 11

In de zone direct ten oosten van de omwalde site bevinden zich een groot aantal sporen, met name in sleuven 1 tot en met 3. Naast een aantal natuurlijke en recente sporen, betreft het voornamelijk kuilen met diverse afmetingen (Figuur 59) en enkele greppels. Typevoorbeelden zijn s25 en s26 in sleuf 1. Ze hebben een donkergrijs, geel en grijs gevlekte vulling en scherpe aflijning (Figuur 58). In een aantal kuilen zijn wat baksteenfragmentjes aangetroffen, maar dateerbaar materiaal ontbreekt in de meeste sporen.

Een uitzondering vormt bv. spoor s10, dat op basis van een fragment steengoed en rood geglazuurd aardewerk in de 15de/16de eeuw wordt geplaatst.

In sleuf 1 bevindt zich een greppel (s27) waarin enkele fragmenten grijs aardewerk zijn aangetroffen die dateren uit de middeleeuwen. Aan zuidelijke zijde loopt greppel s2 hiermee parallel. Terwijl s2 oversneden wordt door een kuil (s10) met een postmiddeleeuwse datering (bevat o.m. steengoed en rood geglazuurd aardewerk), wordt greppel s27 zelf een haaks georiënteerde gracht of greppel (s28-s40).

De sporen weerspiegelen met andere woorden verschillende fases en hebben wellicht direct verband met activiteiten die zich in de nabijheid van de omwalde site voltrokken.

Op basis van de oriëntatie van een aantal grachten (o.m. s2 en s10, maar ook s195, s212 en s193), gecombineerd met de historische kaarten, vermoeden we dat de dreef die de omwalde site met de Manebruggelaan verbond samenvalt met de zuidelijke perceelsgrens van perceel 392n3 (Figuur 3). Tijdens het veldwerk zijn geen directe aanwijzingen voor een wegtracé, bv. in de vorm van karresporen, aangetroffen.

Figuur 58 coupe op de kuil s25 (sleuf 1)

Figuur 59 zicht op de sporen ter hoogte van s20 in sleuf 1

Figuur 60 beeld op sleuf 2 ter hoogte van een kuil s42

Overige sporen

In de zuidelijke zone zijn weinig relevante sporen aangetroffen. Naar Eksterlaar toe zijn heel wat verstoringen en recente sporen aangetroffen, die wellicht in verband staan met de bewoning die hier plaatsvond tot vorige eeuw⁶. Daarnaast zijn een reeks oostwest gerichte grachten aangetroffen. Één greppel - s204 in sleuf 19a, heeft een afwijkende oriëntatie, en bevat een fragment aardewerk in fijn grijs, hard gebakken aardewerk met zwarte verflaag. Voorlopig gaan we uit van een middeleeuwse datering, alhoewel een Romeinse oorsprong niet kan uitgesloten worden.

Ook in sleuf 21 in s231 is ouder materiaal aangetroffen. Het gaat o.m. om een Romeins daktegelfragment en handgevormd aardewerk. Dit spoor kenmerkt zich door een onregelmatige vorm, een diffuse aflijning en een vlekkerige vulling die herinnert aan een podzolbodem. Het betreft wellicht een natuurlijk spoor.

⁶ Op een luchtfoto uit de jaren '80 van vorige eeuw staat in deze zone nog een gebouw.

Analyse vondsten

Het vondstenspectrum bestaat voornamelijk uit aardewerk. Voor de analyse van het aardewerk werd een telling uitgevoerd waarbij volgende variabelen werden genoteerd: aardewerksoort, vorm, fragment- of vormtype en baksel, dit gebaseerd op De Groot 2008. Met betrekking tot het Romeins aardewerk werd Hiddink 2011 als leidraad genomen, samen met de beschrijving van aardewerksoorten op Potsherd: Atlas of Roman Pottery⁷. Een inventaris van de vondsten kan in bijlage 8 gevonden worden.

Romeins aardewerk

Bouwceramiek

In een reeks sporen zijn fragmenten van daktegels aangetroffen. Het gaat in totaal om 26 stuks verspreid over 6 sporen. Ze zijn vervaardigd in een zacht, fijn zandig rood baksel soms met zeepachtig aanvoelend vlak. In het baksel is sporadisch chamotte aanwezig en indrukken van organisch materiaal.

Figuur 61 fragment van een Romeinse daktegel

Fijn aardewerk

Er zijn bijzonder weinig fragmenten in fijn aardewerk aangetroffen. Bij de aanleg van kijkvenster 10 is een bodemfragment van een kommetje of schaaltje in terra sigillata⁸ aangetroffen. Het fijn zandig baksel met typerende oranje deklaag toont op de bodem een deel van de stempel: ?FVST.

Figuur 62 bodem van een kom of schaaltje terra sigillata aardewerk met een deel van een pottersbakkerstempel bewaard.

Gewoon aardewerk

⁷ <http://potsherd.net/atlas/potsherd.html>, 2014

⁸ Dit is een luxueuze aardewerksoort met een rode kleur, hard en oxiderend gebakken en met een glanzende, waterdichte deklaag.

- Mortaria

In spoor s225 (sleuf 16) zijn 2 fragmenten van een naar buiten staande rand en een wandfragment van een mortarium ofwel wrijfschaal aangetroffen. De scherven hebben een wit, fijn zandig baksel met roze kern.

- Handgevormd

Deze aardewerkgroep komt zeer frequent voor (27 stuks). Het gaat zowel om reducerend als oxiderend gebakken materiaal. De rood tot oranje scherven binnen deze laatste groep vertonen vaak een grijze kern en/of hebben een vlekkerig uitzicht. Het betreft zowel fijn als grof zandige baksels, vaak gemagerd met organisch materiaal. Het betreft grotendeels wandfragmenten waardoor de vorm niet bepaald kan worden. In spoor s163 (sleuf 13) is een geribbeld oorfragment in een matig grof zandig baksel aangetroffen. Een losse vondst in sleuf 16 (V9) betreft een vlak bodemfragment van een bekertje in een matig fijn zandig baksel. In spoor 161, de vondstrijke potstal, zijn een groot aantal handgevormde fragmenten aangetroffen waarbij o.m. een wandfragment met licht geknikt profiel, een fragment met manchetrans en een fragment van een kom in grijs handgevormd aardewerk met haaks naar buiten afgeronde rand met dekselgeul opvallen. Het voorkomen van handgevormd aardewerk in 'prehistorische' techniek is niet uitzonderlijk.

Figuur 63 orfragment, handgedraaid aardewerk, grofwandig, geoxideerd gebakken).

Figuur 64 een bodem- en randfragment in grijs handgevormd aardewerk.

- Gedraaid oxiderend aardewerk/kruikwaar

In spoor s225 (sleuf 16) is de voet van een rood kruikje met witte deklaag aangetroffen. Het baksel is fijn zandig, oxiderend gebakken en heeft een grijze kern.

- Gedraaid reducerend

In totaal komen 14 stuks gedraaid grijs aardewerk voor die tot de Romeinse periode zijn gerekend. Individueel zijn ze niet altijd te onderscheiden van jonger middeleeuws aardewerk. Ze zijn echter steeds teruggevonden in contexten waarin ook typisch Romeins materiaal voorkomen. Het betreft voornamelijk eerder dunwandig aardewerk in fijn tot matig fijn baksel. Zowel grove als gegladde wanden komen voor. In spoor s225 (sleuf 16) komt o.m. een randfragment voor met horizontale en afgeplatte rand en is bovenaan geprofileerd en een fragment van een pot met naar buiten gebogen, bolle rand.

Figuur 65 een rand- en wandfragment in grijs gedraaid aardewerk

Middeleeuws en post-middeleeuws aardewerk

Grijs gedraaid aardewerk

Enkele scherven zijn gedateerd in de volle middeleeuwen. Het betreft onder meer een fragment van een kogelpot⁹ met uitstaande, verdikte bolle rand en een matig fijn zandig baksel met ruw oppervlak en bleekgrijze kern. Kogelpotten komen voor tot in de (vroeg) 14de eeuw. Vermoedelijk betreft het een volmiddeleeuws stuk aangezien de pot gedraaid is en hard gebakken.

In s27 is een fragment met grof zandig, hard gebakken baksel aangetroffen. Het lijkt te gaan om een fragment van een steel of handvat.

Figuur 66 een randfragment van een kogelpot

Rood geglaazuurd

Er zijn verspreid over het terrein een dertigtal fragmenten rood geglaazuurd aardewerk aangetroffen. Ze komen over het algemeen voor in associatie met jonger materiaal zoals faïence, industrieel vervaardigd aardewerk en glas. Naar chronologie toe komt dit aardewerktype voor vanaf de late middeleeuwen, maar in de vroege periode is het glazuur spaarzaam aangebracht. Vanaf de 16de eeuw is het gebruik van het glazuur meer dekkend, wat ook het geval is bij de meeste fragmenten die tijdens dit onderzoek zijn aangetroffen.

Een belangrijk aantal is geassocieerd met de walgracht rond het Hof Nielens en de sporen net ten oosten ervan. Naast een aantal fragmenten van (kamer)potten met glazuur aan binnen- en buitenzijde betreft het o.m. een volledig geglaazuurd oor en een opmerkelijke flessenstop (16de eeuw?). Één wandscherf toont slechts glazuur aan de binnenzijde en kan chronologisch vanaf de late middeleeuwen geplaatst worden.

In spoor s10 is een bodemfragment met standing en groen loodglazuur aan binnenzijde aangetroffen.

Tot slot vermelden we een volledig geglaazuurde handgreep met vingerindruk in spoor s209.

Figuur 67 enkele fragmenten rood geglaazuurd aardewerk

Figuur 68 een flessenstop in rood geglaazuurd aardewerk

⁹ Middeleeuwse kookpot met bolle vorm en wijde opening.

Steengoed

Figuur 69 oor van een potje in grijs geglaazuurd aardewerk

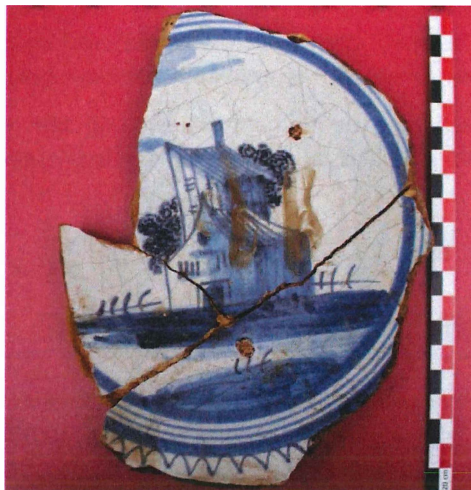
Spoor s10 bevat een vlak bodemfragment van een beker of potje in steengoed met donkerbruine engobe aan de buitenzijde. Daarnaast zijn nog 2 kleine wandfragmenten aangetroffen: een fragment met donkerbruine engobe aan buitenzijde (15de-16de eeuw) en een grijs fragment met tinglazuur (17de-18de eeuw). In spoor s212 is een oor van een potje in grijs geglaazuurd steengoed aangetroffen (17de-18de eeuw).

Wit aardewerk

In de walgracht is een kookkan of pot van wit aardewerk aangetroffen. Inwendig geel - uitwendig groen geglaazuurd met koperoxyde en met dekselrand. Een wandfragment is aan de buitenzijde bruin en aan de binnenzijde groen geglaazuurd met koperoxyde. Beide fragmenten dateren uit de 18de-19de eeuw.

Figuur 70 (boven) een randfragment van een kookpot in wit aardewerk met groen tinglazuur

Figuur 71 (rechtsboven) een bord met afbeelding van een landelijke erf.

Figuur 72 (rechts) onderzijde van een bord waarvan de stempel refereert naar de Manufacture Mouzin Lecat

Faïence/majolica

In de walgracht rond hof Nielens zijn een aantal fragmenten faïence aardewerk aangetroffen. Het betreft o.m. een onversierd, wit geglazuurd bodemfragment met standring en een onversierd soepbord (19de-20ste eeuw). Op de bodem van de gracht is een fragment van een wit, onversierd bord aangetroffen met een stempel. Het stuk is afkomstig van de Manufacture Mouzin Lecat uit Bergen. Dergelijke stukken werden geproduceerd tussen 1851 en 1890¹⁰.

Een bord op standring met Geel/wit baksel en geheel bedekt met tinglazuur dateert spoor s150 in de 17de-18de eeuw. Het blauwe decor op wit fond, aangebracht met penseelstreken, toont een landschap met een aantal gebouwen.

In spoor s224 is een klein fragment aangetroffen in wit baset en met blauwe penseelstreken. Het fragment is te klein om het decortype te achterhalen.

Bouwmateriaal

In diverse sporen zijn baksteenfragmenten aangetroffen. Over het algemeen zijn ze te gefragmenteerd om afmetingen te achterhalen. Dit met uitzondering van een bakstenen muur s152 opgetrokken uit donkergrijze baksteen met volgende afmetingen: 18x8x5cm.

In de walgracht zijn een aantal vorstpannen aangetroffen in rood, ongeglazuurd aardewerk.

Daarnaast zijn ook fragmenten van cementtegels aangetroffen (19de-20ste eeuw).

Overige materiaalsoorten

Naast een aantal fragmenten industrieel vervaardigd glas, o.m. aangetroffen in de walgracht rond hof Nielens, vermelden we een klein fragment blauwgroen glas dat in de Romeinse tijd is geplaatst.

Geassocieerd met de Romeinse bewoning zijn eveneens een aantal fragmenten in natuursteen aangetroffen, wellicht afkomstig van een maalsteen.

4.3 DISCUSSIE EN WAARDERING

Op het onderzochte terrein zijn 3 vindplaatsen aangetroffen die wijzen op vroegere bewoning. Daarnaast zijn verschillende grachten aangetroffen die de 17de/18de eeuwse landschapsinrichting illustreren.

Vindplaats 1: ongedateerde cluster paalsporen - mogelijke nederzetting (middeleeuwen?)

Vindplaats 1 kenmerkt zich door een lage densiteit aan sporen. Opvallend is dat het voornamelijk paalsporen betreft, terwijl kuilen ontbreken. Ter hoogte van kijkvenster 2 is een cluster aan paalsporen aangetroffen die in het vlak uniform lijken, maar in doorsnede variëren qua vorm en diepte. Wellicht horen ze toe aan een structuur. Het is evenwel niet duidelijk of ze allemaal tot dezelfde structuur behoren en of het om een bij- dan wel hoofdgebouw gaat. De aanwezigheid van paalsporen in de sleuven ten noorden en ten zuiden van deze cluster doet vermoeden dat er meerdere bouwrestanten aanwezig zijn.

¹⁰ http://www.vieuxnimy.be/newsite/index_histoire.html

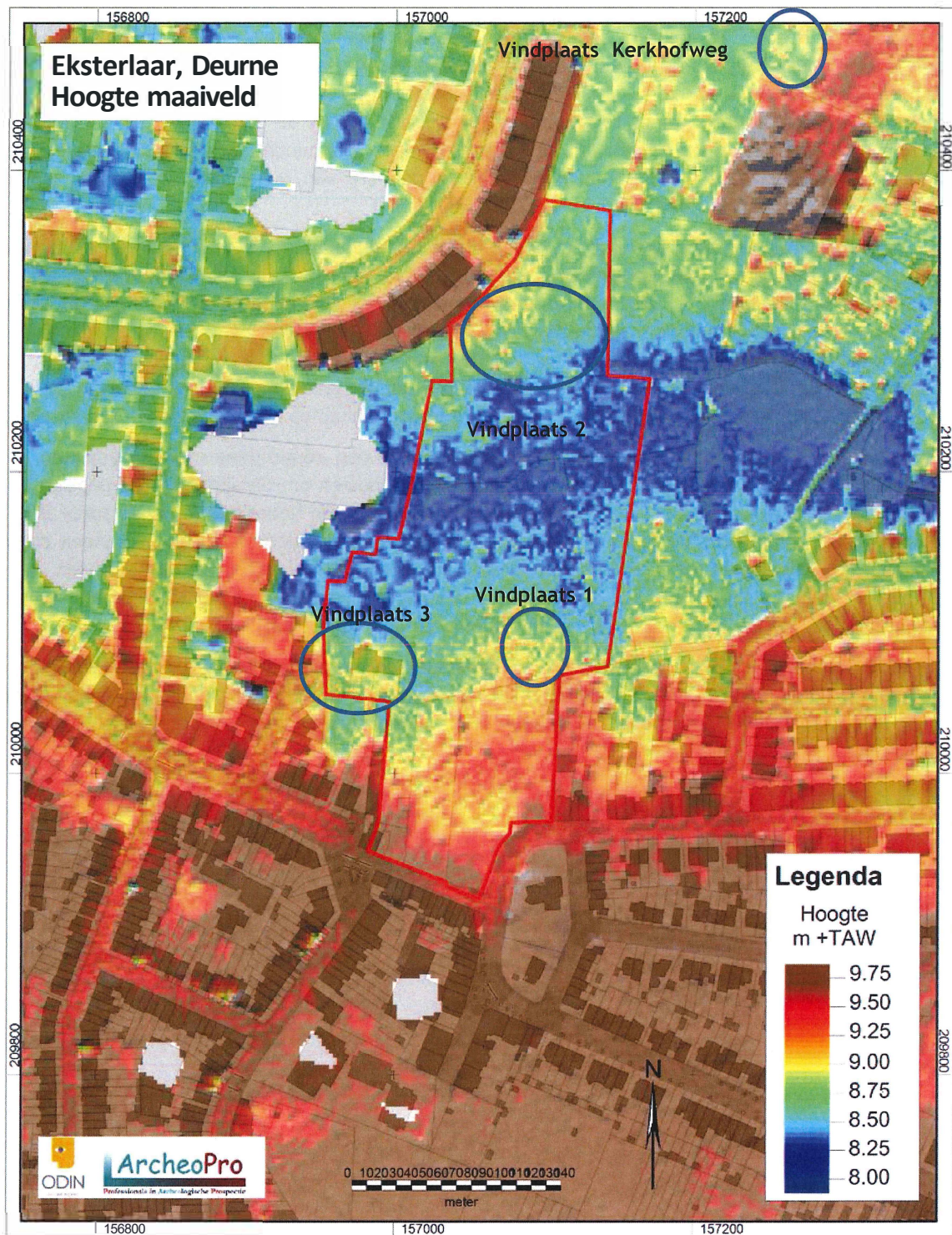
Duidelijk dateerbare elementen ontbreken. Enkel in een greppel (s71 in sleuf 4) aan de oostzijde van de vindplaats is een fragment van een (vol)middeleeuwse kogelpot aangetroffen. Ook in sleuf 2 is in de nabijheid van paalsporen s34 en s35 een losse middeleeuwse scherf aangetroffen. Dit zijn de enige dateerbare vondsten, maar ze bieden onvoldoende basis om de vindplaats te dateren. In vergelijking met de Romeinse sporen, aangetroffen binnen vindplaats 2, valt de donkere vulling en duidelijke aflijning op. Dat kan er op wijzen dat ze jonger zijn - en dus minder lang onderhevig waren aan bodemkundige processen - maar lokale factoren of de aard van de sporen/activiteiten kan hier eveneens de oorzaak van zijn.

De sporen zijn relatief goed bewaard. In coupe blijken de onderzochte sporen 15 tot 40cm bewaard onder het archeologisch vlak. De aanwezigheid van een tweede akkerlaag kan wijzen op een gunstige bodemkundige situatie. Er zijn echter ook aanwijzingen voorhanden dat er op de locatie oorspronkelijk een podzolbodem aanwezig was, namelijk in de vorm van zwart en wit gevlekte vulling van natuurlijke sporen (geïnterpreteerd als restant van de uitlogings- en aanrijdingshorizonten). Deze podzolbodem is in profiel volledig verdwenen. Ook de aanwezigheid van de brede S-vormige gracht aan de oostelijke zijde heeft wellicht een negatieve impact gehad op de bewaring van de vindplaats.

Omwille van de afwezigheid van dateerbare elementen is een vergelijking met vindplaatsen in de archeoregio weinig zinvol. Er werd o.m. een poging ondernomen om de aangetroffen paalsporen te vergelijken met gepubliceerde huisplattegronden in Vlaanderen en Nederland (o.m. Verspray 2007 en Huibers 2007), maar omwille van het beperkte deel dat van de structuur zichtbaar is bleek dit niet haalbaar. In ieder geval lijkt een middeleeuwse bewoning plausibel gezien de aanwijzingen op een vroege ontginning van het gebied. De vindplaats bevindt zich tussen het Hof Nielens, dat minstens opklimt tot de 15de eeuw, en de 'Oude Baan' (huidige Manebruggestraat).

Vanuit landschappelijk oogpunt bevindt de vindplaats zich op de zuidelijke helling naar een oost-west georiënteerde depressie. Deze depressie tekent zich duidelijk af op het digitaal hoogtemodel (Figuur 73), alhoewel op de topografische kaarten een ononderbroken noord-zuid gerichte rug wordt aangeduid.

Figuur 73 Het digitaal hoogtemodel van het onderzoeksgebied. De oostwest georiënteerde depressie is aangeduid in blauwe kleuren. De locatie van de vindplaatsen is aangeduid in blauw.

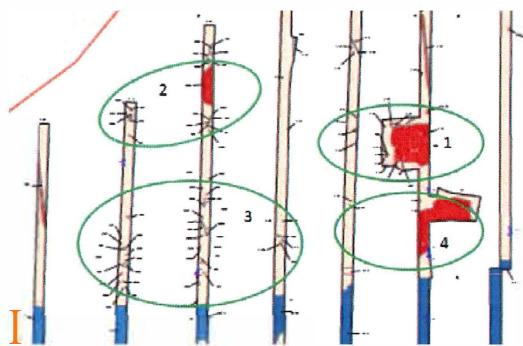

Vindplaats 2: Romeinse bewoning

In de noordelijke zone is een Romeinse nederzetting aangetroffen. Deze datering is gebaseerd op het talrijk aangetroffen aardewerk dat vooral afkomstig is uit een aantal grote kuilen die als mogelijke potstal, dan wel mestkuil zijn geïnterpreteerd. Dit aardewerkspectrum is gevarieerd, met onder meer de aanwezigheid van handgevormd aardewerk, typische Romeinse elementen (o.m. kruikwaar, mortaria en terra sigillata), alsook grijs aardewerk. Alhoewel het handgevormd aardewerk afzonderlijk ook tot een oudere periode kan behoren, evenals sommige gedraaide grijze scherven passen in een jongere traditie, komen ze voor binnen contexten met typisch Romeins materiaal (o.m. de potstal s161). Dit wijst er wellicht op dat het enkel om een Romeinse fase gaat en geen oudere ijzertijdbewoning of jongere (vroeg)middeleeuwse fase aanwezig is. Uiteraard kan enkel een vlakdekkend onderzoek daar uitsluitsel over geven.

Op basis van de sporenclusters onderscheiden we - onder voorbehoud - minimaal 3, eventueel 4 erven:

- Een woonstalwoning, oostwest georiënteerd? en vermoedelijk zich uitstrekkend over sleuven 14 en 13. De potstal s161 springt meteen in het oog.
- Ten zuiden daarvan situeert zich een gelijkaardig spoor, alhoewel zijn interpretatie als potstal niet vast staat.
- In het noordelijk deel van sporen 17b en 16b valt eveneens een sporencluster op met s225 als mogelijke potstal.
- Ten zuiden hiervan strekt een grote palencluster zich uit over sporen 17b, 16b en 15b.

Figuur 74 situering van 3, mogelijk 4 Romeinse erven

Aangezien de structuren niet vlakdekkend zijn afgegraven, kan momenteel nog geen uitspraak gedaan worden omtrent het type van woningen. Wel lijken ze eerder een oost-west oriëntatie te hebben, wat afwijkt van de dominerende noord(oost)-zuid oriëntering. Mogelijk gebeurde dit onder invloed van lokale elementen zoals de topografie: De nederzetting bevindt zich namelijk op de noordelijke helling van een oostwest georiënteerde depressie (Figuur 73).

Romeinse bewoning in de Antwerpse Kempen is niet uitzonderlijk. De onderzoeksbalans vertelt het volgende: *Er zijn diverse vindplaatsen gekend o.m. te Wijnegem, Ekeren en Brecht... Ze kenmerken zich door een clustering van meerdere hoofdgebouwen, omgeven door bijgebouwen en waterputten. De sites lijken plaatsvast te zijn geweest voor meerdere generaties en hebben dus meerdere bouwfasen gekend. Qua huizen werden zowel de tweebeukige types Oss-Ussen, het Alphen-Ekeren woonstalhuis, als een hybride vorm van beide types beschreven. Potstallen zijn frequent gevonden en dateren voornamelijk uit de 2de en 3de eeuw*¹¹.

Wanneer dichterbij wordt gekeken, blijken vindplaatsen uit de Romeinse tijd in de onmiddellijke omgeving schaars. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Wijnegem waar heel wat van dergelijke vindplaatsen gekend zijn. Ten noorden van het studiegebied bevindt zich de CAI vindplaats 'Rivierenhof 5' waar enkele geprospecteerde aardewerkvondsten mogelijk tot de Romeinse periode behoren (Ryssaert & Orbons 2014).

¹¹

https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/bronnen/archeologisch/civiele_nederzettingen/landelijk/vlaanderen

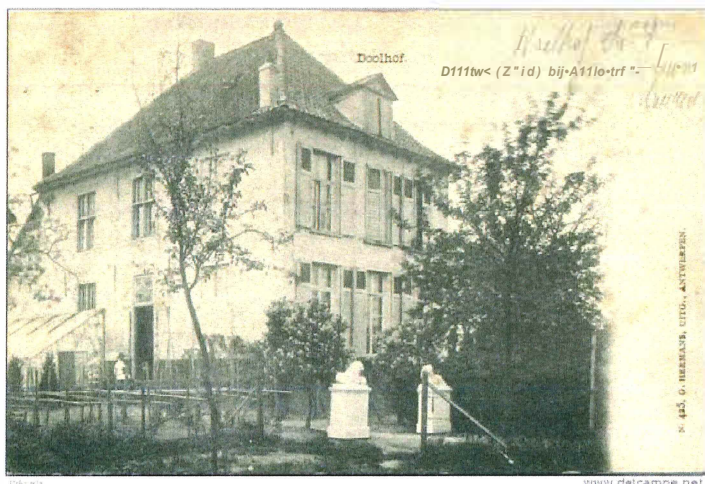

Het bodemprofiel ter hoogte van deze vindplaats is sterk gelijkaardig aan de situatie ter hoogte van vindplaats 1. Ter hoogte van vindplaats 2 zijn echter geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van een voormalige podzolbodem. De sporen blijken matig goed bewaard, waarbij rekening moet gehouden worden dat ondiep ingegraven structuren opgenomen zijn in de ploeglaag. Omwille van de hogere sporendensiteit is het voor deze vindplaats eenvoudiger om de vindplaats af te bakenen. Wat de zuidelijke begrenzing betreft, is het voornamelijk de verstoring ter hoogte van de depressie die een grens vormt. De diepte van deze verstoring is wisselend, maar het bodemprofiel is steeds in sterke mate afgetopt tot diep in het dekzand en vervolgens aangevuld met geroerde sedimenten. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd waar mogelijk het vlak tot onder deze geroerde lagen aangelegd. In sleuven 18b (s278) en 19b (s282) werden twee greppels aangetroffen waarvan niet kan uitgesloten worden dat ze aansluiten bij de bewoning. Lokaal kunnen dus nog enkele sporen bewaard zijn, maar gezien de algemene slechte bewaring van het bodemprofiel maken we hier de keuze om deze zone niet verder te onderzoeken.

Vindplaats 3: omwalde site - Hof Nielens/Waelhof

In de westelijke zone zijn restanten van de walgracht aangetroffen, evenals uitbraaksporen en funderingen van de bebouwing binnen de omwalling. Momenteel bevindt er zich nog steeds een woning binnen het areaal, maar omwille van de bouwvallige toestand kon deze niet betreden worden. Op basis van de vulling in de walgracht vermoeden we dat deze ten laatste tegen het midden van de 20ste eeuw is gedempt. Het oudste materiaal in de gracht bestaat uit enkele scherven in rood aardewerk met glazuur aan de binnenzijde, die in principe kunnen teruggaan tot de late middeleeuwen. Andere middeleeuwse elementen zijn echter niet aanwezig. Het overig rood geglaazuurd aardewerk plaatst zich in de 16de en 17de eeuw, maar het zijn voornamelijk vondsten uit de 19de eeuw die lijken te domineren. We kunnen dus besluiten dat in de grachtvulling een sterk gemengde collectie is verzameld, maar dat de 15de eeuwse fase die uit historisch onderzoek zou blijken niet aangetroffen is.

Binnen het omgracht areaal zijn muurresten aangetroffen die wijzen op een aantal noord-zuid gerichte bijgebouwen, zoals ook op de 19de eeuwse kaarten staat aangeduid. Deze situatie bleef bestaan tot de jaren '80 van vorige eeuw. Het lijkt erop dat er zich reeds in de 18de eeuw een noord-zuid gericht gebouw in deze zone bevond (zie kaart Figuur 76), maar dat deze verschillende keren is herbouwd en/of uitgebreid. Resultaat is in ieder geval dat deze zone sterk verstoord is en weinig oude elementen bewaard zijn.

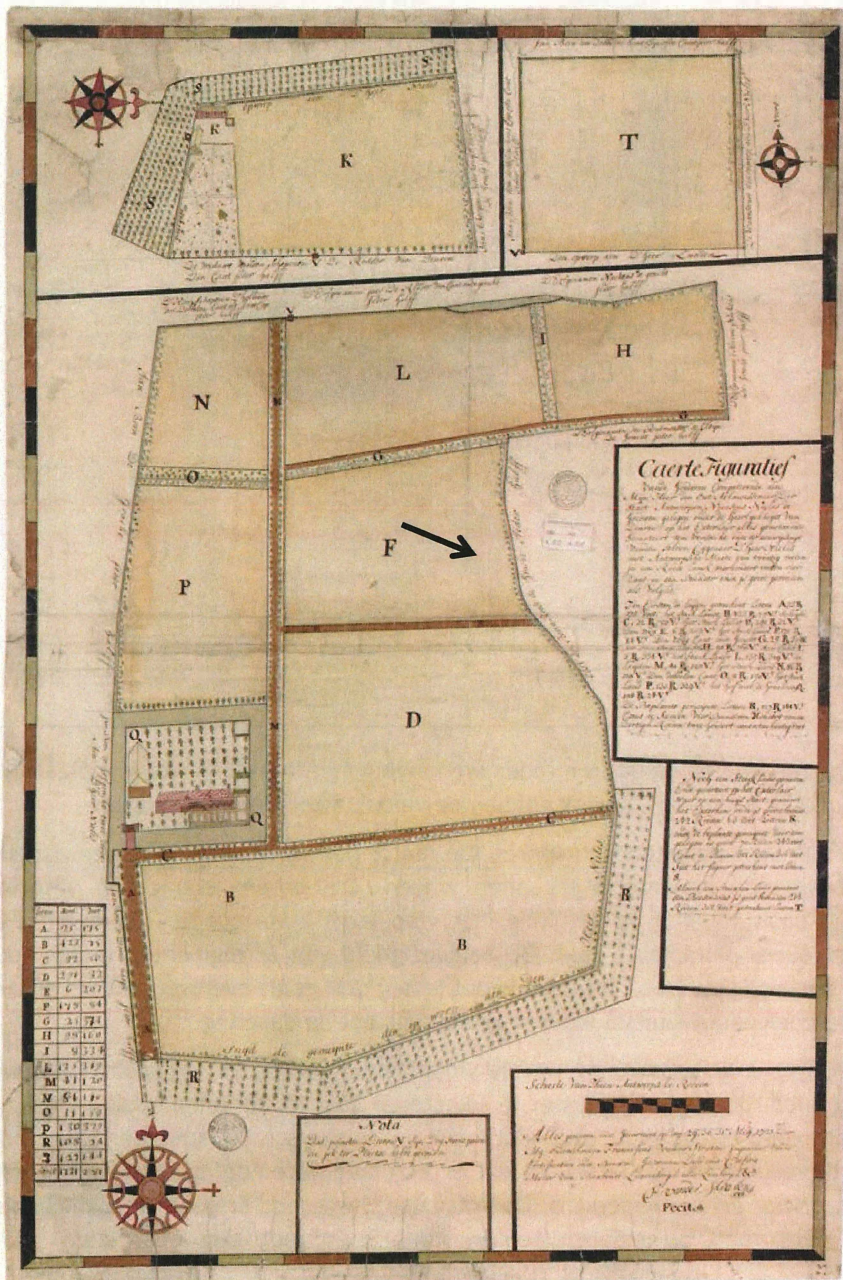

Van het hoofdgebouw zijn geen restanten aangetroffen. De historische kaarten situeren dit gebouw met oost-west oriëntatie langs de zuidelijke walgracht, dat wellicht min of meer overeenkomt met de locatie van de huidige woning. Deze huidige woning is duidelijk modern, maar bevat mogelijk in de kern nog enkele oudere elementen. We beschikken over een aantal postkaarten uit 1901 waaruit blijkt dat het toenmalig gebouw reeds afwijkt van de situatie zoals ze op de 18de eeuwse kaart opgetekend is.

Figuur 75 Het Waelhof of Hof Nielens omstreeks 1901.

Naast de bewoningssites, zijn verspreid over het terrein een aantal grachten aangetroffen die herinneren aan de historische landschapsinrichting. Met name de brede S-vormige gracht die centraal op het terrein ligt, valt op. Op het landmetersplan uit 1721 is deze gracht getekend als oostelijke begrenzing. Dwars daarop sluit bovenaan een dreef en gracht aan. Ook de dreef die vertrekt vanuit het Hof Nielens sluit haaks aan op de gracht, die vervolgens verder naar het zuiden loopt. Op het 17de eeuws kaartboek is de opmerkelijke vorm van dit perceel eveneens te herkennen (Figuur 77).

Figuur 76 "Caerte figuratief vande goederen competierende aen Mijn Heer den Out Aelmoessenier der stadt Antwerpen Nicasijs Niele de goederen gelegen onder de heerlijkheijdt van Deuren op het Exterlaer [...] Alles gemeten ende gecarteert op den 29en, 30en, 31en Meij 1721. Door mij onderschreven Franciscus Vander Straten[...] gesworen land ende edificie meter van Brabant, Luxemborgh ende Limborgh". (© Felixarchief)

Figuur 77 Uitsnede uit het landboek "Caerte Figuratief..." uit Goris J.-M., Persoons E., Van Der Haegen H. 2003. Een kaartboek van de Sint-Michielsabdij Antwerpen 1640-1793, Provincie Antwerpen, Brussel, kaart VI,3, p. 256

4.4 ADVIES

Op basis van de hierboven beschreven resultaten raden we vervolgonderzoek aan wat vindplaats 1 en 2 betreft. Zowel op inhoudelijk als vormelijk vlak hebben de vindplaatsen een hoge waarde.

Vindplaats 1 bestaat uit een lage densiteit aan sporen die niettemin op de mogelijke aanwezigheid van een (kortstondig) bewoonde nederzetting kunnen wijzen. Dateerbare elementen ontbreken evenwel, alhoewel we op basis van een vergelijking met vindplaats 2 vermoeden dat het om een jongere, mogelijk middeleeuwse vindplaats gaat. De aanwezigheid van 2 fragmenten middeleeuws aardewerk in de directe omgeving sluit aan bij deze hypothese, maar geldt evenwel niet als afdoend bewijs. Vlakdekkend onderzoek zal uitsluitsel moeten geven omtrent de datering.

Omwille van de lage densiteit is de afbakening van de vindplaats moeilijk. In eerste instantie werd geopteerd om een ruim gebied rond de palencluster te selecteren voor verder onderzoek om zeker te zijn dat het volledige erf werd onderzocht (dus incl. stallen, spiekers, afvalkuilen, ...). Bovendien kunnen we op basis van de resultaten niet uitsluiten dat er zich meerdere hoofdgebouwen bevinden, alhoewel de bewijslast daarvoor eerder beperkt is. Op vraag van Onroerend Erfgoed werd dit beperkt tot 2027m², geconcentreerd rond de palencluster in sleuf 3 en met een noord-zuid gericht rechthoekig areaal.

Verwacht wordt dat er sporen van (een) gebouw(en), erfafbakening en (afval)kuilen worden aangetroffen. Er zijn tijdens het onderzoek geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een waterput aangetroffen. Gezien de mogelijkheid dat het om een bewoningscontext gaat, is dit evenwel niet uit te sluiten.

Vindplaats 2 betreft een inheems-Romeinse nederzetting waarbij op basis van het vooronderzoek minstens 3, mogelijk 4 afzonderlijke erven zijn herkend. Er zijn aldus verschillende hoofd- en bijgebouwen aanwezig. Er dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van verschillende waterputten.

Langs noordelijke zijde komen er in sleuven 12 tot en met 14 geen sporen meer voor: deze zone wordt uit het vervolgonderzoek gelaten. Langs oostelijke zijde geldt sleuf 12, waarin slechts 1 vaag spoor is aangetroffen. Langs zuidelijke zijde is de depressie/verstoorde zone aangewend omwille van volgende argumenten:

- In deze zone blijkt het bodemprofiel slecht bewaard en afgetopt tot diep in het dekzand. Alhoewel de diepte van de vergravingen sterk verschilt, en plaatselijk nog twee sporen voorkomen, opteren we om enkel de goed bewaarde zone te onderzoeken. Het vlakdekkend afgraven van deze zone weegt volgens ons niet op tegen de lage verwachting op goed bewaarde sporen.
- Het betreft hier een natuurlijke depressie, waardoor we vermoeden dat er zich in deze zone geen bewoningscontexten zullen bevinden. Aanwijzingen voor de aanwezigheid van een afvallaag, vaak geassocieerd met dergelijke lagere gebieden, zijn evenmin voorhanden.

Als westelijke grens geldt enerzijds de greppel aangetroffen in sleuf 19b, als de perceelsgrens. 19 De totale oppervlakte geselecteerd voor vervolgonderzoek is 5.788m².

Ter hoogte van vindplaats 3 zijn heel wat vergravingen vastgesteld. De walgracht werd in de eerste helft van de 20ste eeuw gedempt, terwijl binnen het omgrachte areaal tot zeer recent nog bewoning was. Alhoewel vondsten aangetroffen zijn die de oudere fases illustreren, zijn nauwelijks intacte sporen of muurresten aanwezig die dit kunnen documenteren. Verder onderzoek biedt met andere woorden geen meerwaarde. Met betrekking tot de bebouwde zone, kon geen vooronderzoek uitgevoerd worden en kan met andere woorden niet uitgesloten worden dat er zich nog archeologische resten bevinden. In dat geval geldt minimaal een vondstplicht.

Het advies zoals hierboven geformuleerd heeft geen enkele juridische waarde. De uiteindelijke beslissing ligt bij het Agentschap voor Onroerend Erfgoed, die zich hiervoor kan baseren op onderhavige studie.

BESLUIT

Op het terrein te Eksterlaar, omsloten door de Eksterlaar, de Herentalsebaan, de Kerkhofweg, de Manebruggestraat en de Van den Hautelei te Deurne, wordt door Vooruitzicht een verkaveling gepland. Voorafgaand aan de verkaveling dient een archeologisch vooronderzoek plaats te vinden. Dit zal gefaseerd verlopen.

In dit rapport zijn de resultaten van het proefsleuvenonderzoek ten noorden van Eksterlaar, ofwel deelonderzoek 3 van het archeologisch onderzoek, beschreven. Deze zone komt overeen met fases 1b en 2 van de geplande ontwikkeling.

Het onderzoek is uitgevoerd onder leiding van Caroline Ryssaert (ODIN, in onderaanneming van Antea Group), bijgestaan door Jan De Beenhouwer (Fodio). De wetenschappelijke begeleiding gebeurt door Anne Schryvers (Stad Antwerpen, Stadsontwikkeling - dienst Archeologie). Vanuit het agentschap Onroerend Erfgoed Antwerpen volgt Leendert Van Der Meij dit project op. Contactpersoon bij de opdrachtgever Vooruitzicht zijn Kris Van Ballaer en Koen De Ridder.

Omwille van zijn landschappelijke, archeologische en historische context heeft het gebied een hoge archeologische verwachting (zie deel 1: bureauonderzoek). Tijdens het archeologisch vooronderzoek langs de Kerkhofweg is deze verwachting ingelost en zijn nederzettingssporen uit de ijzertijd aangetroffen. Ook nu zijn archeologische vindplaatsen aangetroffen:

- Vindplaats 1: een niet-gedateerde landelijke bewoning (?) centraal in het gebied
- Vindplaats 2: een inheems-Romeinse landelijke nederzetting bestaande uit diverse erven in de noordelijke zone
- Vindplaats 3: de omwalde site 'Hof Nielens' ter hoogte van de Constant Jorislaan

In de zuidelijke zone zijn weinig noemenswaardige sporen aangetroffen. Deze zone blijkt bovendien verstoord omwille van de bewoning die zich vroeger langs Eksterlaar bevond. Ook het bodemprofiel blijkt minder gaaf.

Tot slot zijn verspreid over het terrein verschillende oude grachttracés aangetroffen die getuigen van een historische landschapsinrichting: diverse grachttracés kunnen geïdentificeerd worden op de 17de en 18de eeuwse kaarten.

De onderzoeksvragen kunnen als volgt beantwoord worden:

- **Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein: welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?**

De niet-verstoorde bodemkundige opbouw kenmerkt zich door een recente ploeglaag aan de top met een dikte van 35 tot 50cm (Ap1). Direct hieronder bevindt zich een oudere akkerlaag, gekenmerkt door een bruine kleur, weinig bioturbatie en relatief scherpe ondergrens (Ap2). De dikte en bewaring van deze bodem varieert, maar lijkt oorspronkelijk over het volledige gebied voor te komen. Deze akkerlaag bevindt zich onmiddellijk op de C-horizont die bestaat uit silteus zand tot zandig silt.

In een aantal zones blijkt het bodemprofiel minder gaaf bewaard. In de zuidelijke zone treffen we grotendeels een A-C profiel aan. Hier is de tweede akkerlaag wellicht opgenomen in de Ap1 horizont.

In de natuurlijke depressies en sporen (o.m. boomvallen) zijn restanten van een podzol bodem aangetroffen. In de bodemprofielen blijkt hiervan enkel nog een ijzeraanrijkingshorizont plaatselijk bewaard te zijn, met name in de zuidelijke zone.

- **In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en zo ja, in welke mate? Wat vertelt dit over archeologische niveaus en de intactheid van sporen?**

Op basis van bovenstaande beschrijving besluiten we dat het bodemprofiel matig gaaf bewaard is. Het gebied is reeds sinds lange tijd in gebruik als akkerland, wat ongetwijfeld een negatieve impact heeft gehad op de bewaring van de sporen. Ondiepe sporen zijn wellicht verloren gegaan.

Grote zones met verstoringen zijn aangetroffen in :

- o het zuiden van het onderzoeksgebied, parallel met Eksterlaar en te wijten aan de bewoning die zich daar bevond,
- o ter hoogte van het Hof Nielens, als gevolg van de afbraak en nivelleringsactiviteiten in de 19de en 20ste eeuw
- o ter hoogte van een oost-west georiënteerde depressie tussen de noordelijke en centrale zone

- **Zijn er sporen aanwezig?**

Over het volledige gebied zijn sporen aangetroffen. Het gaat om sporen uit de Romeinse tijd, middeleeuwen, Nieuwe Tijd en moderne periode. Alhoewel ze over het volledige terrein voorkomen, kunnen op basis van hun ruimtelijke verspreiding 3 vindplaatsen afgebakend worden. Daarnaast zijn verschillende grachten aangetroffen die teruggaan tot een historische percelering.

- **Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?**

Tijdens het onderzoek zijn zowel natuurlijke (o.m. windvallen) als antropogene sporen aangetroffen. Natuurlijke sporen zijn op het overzichtsplan aangeduid in groen.

- **Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Welke factoren speelden hierin een rol, en wat is hun respectievelijke impact?**

De bewaringstoestand van de sporen verschilt sterk:

- o In het centrale gedeelte ter hoogte van vindplaats 1 zijn sporen matig goed bewaard. De gaafheid van het bodemprofiel is matig en heeft aldus een negatieve impact op de bewaring van de sporen. De sporen blijken echter duidelijk herkenbaar en in profiel ca. 15 tot 40cm onder het archeologisch vlak bewaard. Een brede S-vormige gracht loopt doorheen de vindplaats waardoor mogelijk een aantal sporen verdwenen zijn. De gaafheid van deze vindplaats wordt als matig goed beoordeeld
- o In het noordelijke gedeelte blijkt eenzelfde bodemkundige situatie te zijn. De sporen blijken er over het algemeen vager bewaard, wellicht te wijten aan een hogere graad aan uitspoeling. Ondanks hun lichtere vulling en diffusere begrenzing zijn ze over het algemeen duidelijk herkenbaar, o.m. dankzij de houtskoolpartikels die erin aanwezig zijn. Ten zuiden van de vindplaats bevindt zich een natuurlijke depressie waar heel wat vergravingen zijn vastgesteld. Wellicht nam de densiteit aan sporen in deze nattere zone af. Ook deze vindplaats wordt als matig goed beoordeeld.
- o De westelijke zone blijkt zwaar verstoord. Verschillende bouwfases en de afbraak- en nivelleringswerken, waarbij o.m. de walgracht werd gedempt, hebben een grote impact gehad op de site. De bewaring wordt ter hoogte van deze vindplaats als slecht beoordeeld.

- **Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?**

- o Vindplaats 1: Omwille van de lage densiteit aan sporen blijkt het moeilijk om binnen deze vindplaats individuele structuren te identificeren. Ter hoogte van kijkvenster 2

bevindt zich een palencluster waarvan we vermoeden dat ze deel uitmaken van minstens 1 structuur. Zowel naar het zuiden als naar het noorden toe komen nog enkele palensporen voor. De kans is reëel dat er zich aldus meerdere structuren bevinden.

- o Vindplaats 2: Ter hoogte van de Romeinse vindplaats zijn er aanwijzingen voor minimaal 3 afzonderlijke erven. Wellicht bevindt er zich aan de oostelijke zijde een woonstalhuis met potstal (oostwest gericht?). Ten zuiden hiervan bevindt zich een grote kuil die sterk lijkt op deze potstal, maar waarvan de interpretatie nog niet vast staat (= mogelijk 4de erf). Een tweede erf met één of meerdere structuren bevindt zich aan de noordelijke zijde van sleuven 16b en 17b. Ook hier is een mogelijke potstal aangetroffen. Een derde sporencluster vertegenwoordigt wellicht een derde erf en bevindt zich min of meer centraal in het gebied. Hier is een hoge dichtheid aan kuilen en paalsporen aangetroffen, maar blijkt het niet mogelijk individuele structuren te identificeren.
- o Vindplaats 3 : Ter hoogte van het Hof Nielens zijn verschillende muurstructuren aangetroffen die overeen komen met het gebouwenbestand zoals ook op de 19de eeuwse kaarten wordt weergegeven. Het betreft wellicht restanten van diverse bijgebouwen. Restanten van het hoofdgebouw zijn, uitgezonderd uitbraaksporen, niet aangetroffen.

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

- o Vindplaats 1: In de sporen behorend tot deze vindplaats is geen enkel dateerbaar element aangetroffen, ondanks het feit dat heel wat sporen zijn gecoupeerd. Enkel in de nabijheid is wat middeleeuws aardewerk aangetroffen. Dit vormt echter onvoldoende basis om de vindplaats te dateren. Op basis van hun relatief donkere vulling en duidelijke aflijning, vermoeden we dat de sporen jonger zijn in vergelijking met vindplaats 2.
- o Vindplaats 2: Op basis van enkele vondstrijke contexten plaatsen we deze vindplaats in de Romeinse tijd. Naast typische Romeinse elementen (zoals terra sigillata, kruikwaar en mortaria), betreft het handgevormd aardewerk en grijs gedraaid aardewerk.
- o Vindplaats 3: Op basis van historisch onderzoek weten we dat deze omwalde site terug gaat tot de 15de eeuw. Tijdens het onderzoek zijn van deze oude fase geen duidelijke sporen terug gevonden. De vulling van de walgracht bleek weinig gefaseerd en voornamelijk 19de en 20ste eeuwse materiaal te bevatten, alhoewel ook wat 16de tot 18de eeuwse aardewerk is aangetroffen. Ook de muurstructuren en uitbraaksporen binnen het omwalde areaal lijken relatief jong te zijn.
- o Historische percelering: Een aantal grachten, waarvan o.m. een brede noordzuid-gerichte S-vormige gracht in het oog springt, kunnen op basis van de historische kaarten minstens tot een 17de eeuwse landschap terug gebracht worden.

- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

- o Vindplaats 1: De vindplaats is bijzonder arm aan vondsten. Wel zijn in een aantal sporen houtskoolfragmenten herkend. Staalname met het oog op C14 dateringen zijn met andere woorden aangeraden.
Voorlopig gaan we met betrekking tot deze vindplaats uit van een landelijke nederzetting die kortstondig bewoond is. Indien deze aanname klopt, bestaat de mogelijkheid dat zich in de nabijheid 1 of meerdere waterputten bevinden.
- o Vindplaats 2: Betreft een (mogelijk meerfasige) inheems-Romeinse landelijke nederzetting met plaatselijk een hoge sporendensiteit. Verwacht wordt dat op het terrein meerdere waterputten aanwezig zijn - in principe minimaal 1 waterput per

erf. Dergelijke waterputten, evenals de aangetroffen potstal(len), zijn vondstrijk en bijzonder geschikt voor staalname en natuurwetenschappelijk onderzoek.

- **Welk(e) de(e)l(en) van het terrein komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?**

- o Vindplaats 1: omwille van de lage sporendensiteit is de afbakening van de vindplaats niet eenvoudig. De zone voor vervolgonderzoek concentreert zich rond de palencluster, met een uitbreiding naar het zuiden omwille van enkele paalsporen in sleuf 1. De zone voor vervolgonderzoek is 2.027m² groot.
- o Vindplaats 2: Sporen komen ter hoogte van deze vindplaats meer geclusterd en in hogere densiteit voor, waardoor de begrenzing van de zone voor vervolgonderzoek eenvoudiger lijkt. In de noordelijke zone van sleuven 14 tot en met 12 komen geen sporen voor. In sleuf 12 is slechts 1 zeer vaag spoor aangetroffen, waardoor we vermoeden dat de densiteit naar het oosten toe afneemt. Als zuidelijke grens is de zone van verstoring aangewend alhoewel de impact van deze verstoring verschilt en met name ter hoogte van sleuven 16b tot en met 19b beperkt in diepte is. We nemen aan de densiteit aan sporen afneemt naar de depressie toe en de kans op het aantreffen van een extra erf klein.
De totale oppervlakte geselecteerd voor vervolgonderzoek is 5.788m².
- o Vindplaats 3: omwille van de grote verstoringsgraad wordt voor deze zone geen vervolgonderzoek geadviseerd. Ter hoogte van de bebouwde zone kon geen onderzoek uitgevoerd worden, maar kunnen wel nog archeologische resten bewaard zijn. Voor deze zone geldt minimaal de vondstmeldingsplicht.

Met betrekking tot de historisch percelering wordt evenmin vervolgonderzoek geadviseerd.

- **Welke vraagstellingen zijn voor eventueel vervolgonderzoek van belang?**

Naast de standaardvraagstellingen omtrent aard, datering en fases aanwezig binnen de vindplaats, wijzen we met name op het belang van een uitgebreidere studie van het aardewerk. De minimale verwerking, zoals opgenomen in de minimumnormen, bestaat enkel uit een telling per vorm en technische groep. Een verdergaande studie geeft echter meer inzicht met betrekking tot datering/fasering en de sociaal-economische context. Dit is met name het geval wat de vondstrijke Romeinse vindplaats betreft.

Met betrekking tot vindplaats 2 kan het noodzakelijk zijn voldoende middelen in te zetten om C14 dateringen uit te voeren ten einde inzicht te krijgen in de ouderdom en fasering van de vindplaats omwille van het vondstarme karakter van de vindplaats.

Verder worden volgende onderzoeksvragen voorgesteld:

- o Is er sprake van één of meerdere erven?
- o Wat was de interne organisatie van de diverse erven?
 - Hoe worden deze erven afgebakend?
 - Zijn er chronologische verschillen tussen de verschillende erven?
 - Zijn er bouwkundige verschillen zijn tussen de verschillende erven? Kunnen deze bouwkundige verschillen wijzen op verschillen in functie of sociaal onderscheid?
- o Kunnen uitspraken gedaan worden omtrent het landschap tijdens de diverse bewoningsfases?
- o Kunnen uitspraken gedaan worden omtrent welke landbouwgewassen en dieren er werden gehouden en wat vertelt dit over de landbouwpraktijken geassocieerd met de diverse vindplaatsen. Kan dit in verband gebracht worden met de nederzettingsstructuur?

- o Zijn er contexten die informatie geven over algemene consumptie van voedingsmiddelen?
- o Zijn er contexten die informatie geven over de handel door import van goederen?
- o Zijn er contexten die informatie geven over de plaatselijke nijverheid?
- o Hoe kunnen de vindplaatsen ingepast worden in de nederzettingshistoriek van de ruimere regio?
- o Was de geselecteerde zone voor vervolgonderzoek correct ingeschat? Indien niet, hoe had dit anders aangepakt kunnen worden tijdens het vooronderzoek.
- o Zijn menselijke sporen uit andere periodes gevonden zijn?
- o Zijn er andere dan bewoningssporen aangetroffen (funeraire contexten, nijverheid, ...). Indien dit zo is, hoe verhouden deze zich met de aangetroffen erven?

BIBLIOGRAFIE

Literatuur

- Baetens R. (red.), 2013. Hoven van Plaisantie. Pandora Publishers.
- Jacobs P., Louwye S., Polfliet T., Adams R., Vermeire S., De Moor G. 2001. Quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het kaartblad (15) Antwerpen (1:50 000). Universiteit Gent, in samenwerking met Haecon n.v., rapport AKQ2100/00082, in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie
- Hey G, Lacey M. 2001. Evaluation of archaeological decision-making processes and scamp/ing strategies. Oxford.
- Huijbers, A.M.J.H., 2007: Metaforisering in beweging. Boeren en hun gebouwde omgeving in de Volle Middeleeuwen in het Maas-Demer-Scheldegebied. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Nooyens F., 1981. Geschiedenis van Deurne. Deel 1 en 2. Gemeentebestuur van Deurne.
- Ryssaert & Orbons, 2014. Deurne - Eksterlaar, archeologisch vooronderzoek: deel 1-bureauonderzoek.
- Ryssaert & De Beenhouwer, 2014. Deurne - Eksterlaar, archeologisch vooronderzoek: deel 2-proefsleuvenonderzoek Kerkhofweg.
- J. Verspray 2007. Onzichtbare erven. Het Brabantse platteland in de Late Middeleeuwen. Diemen.

Internetbronnen

- Agentschap voor Geografische Informatie 2013
- Agentschap voor Geografische Informatie, "Bodemkaart", in: AGIV (online), 2013. <http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart> (2013).
- CAI 2013
- Centrale Archeologische Inventaris, in: CAI (online), 2013. <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php> (2011).
- Koninklijke Bibliotheek van België 2013
- Koninklijke Bibliotheek van België, "Kabinetskaart van de Oostenrijke Nederlanden", in: Koninklijke Bibliotheek van België (online), 2013, http://belgica.kbr.be/nl/colli cp/cpFerrarisCarte_nl.html (2013).

BIJLAGEN

1 OVERZICHTSKAART SPOREN EN INTERPRETATIE

2 OVERZICHTSKAART TAW HOOGTES

3 UITSNEDE CENTRALE ZONE - VINDPLAATS 1

4 UITSNEDE NOORDELIJKE ZONE - VINDPLAATS 2

5 UITSNEDE WESTELIJKE ZONE - VINDPLAATS 3

6 ADVIESPLAN

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Eksterlaar, Deurne: Advieskaart

Advieskaart

2014-110

Opdrachtgever: Vooruitzicht nv

Uitvoerder: Odin i.o.v. Antea Group

Vergunninghouder: Caroline Ryssaert

Datum: 16/6 - 3/7/2014

ArcheoPro
Professionals in Archeologische Prospectie

Onderzoeksoppervlaktes

Plangebied

Geen onderzoek mogelijk

Vindplaats

Vindplaats 2

Vervolgonderzoek

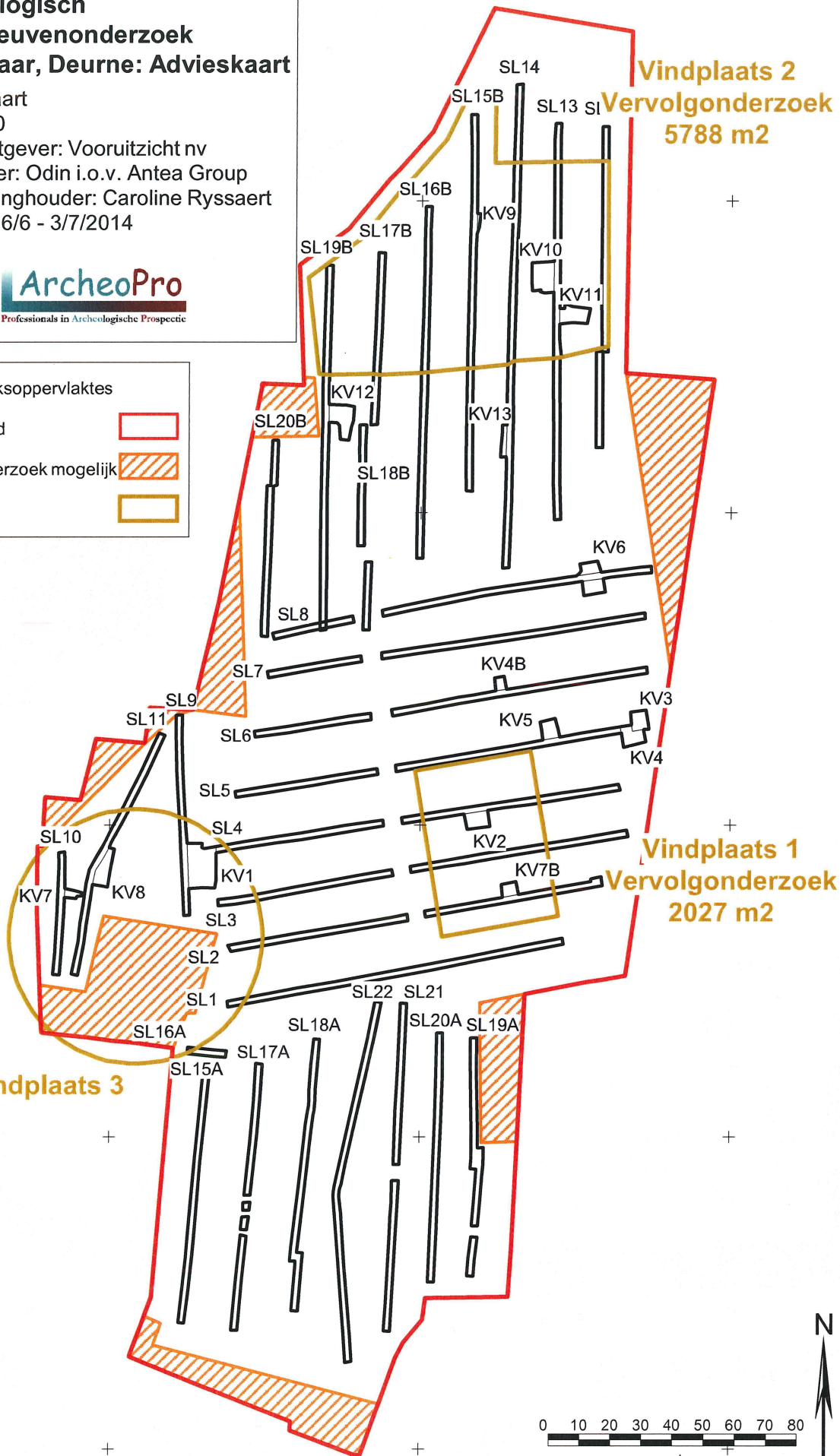
5788 m2

Vindplaats 1

Vervolgonderzoek

2027 m2

Vindplaats 3

project:	Deu _ Ekst	projectcode	2014-210
----------	------------	-------------	----------

Spoornr.	Sector	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	Vorm	Aflijning	Archeo	Opmerkingen	Vondstnummer
1	1		gracht	zw-br	Zzf, 13	P3 (BST, MOR) AW	//	scherp	AW (steengoed)	donkere kern met P	57
2	1		greppel	gr-ge gevl	Zzf, 13	HK1, BST1	//	diffuus		vertrekt onder akkerlaag	
3	1		boomval	br- ge gevl	Zzf, 13	HUM2	halve cirkel	onregelmatig		n	
4	1		greppel	br- ge gevl	Zzf, 13	HK1	//	scherp			
5	1		kuil?	gr- ge gevl	Zzf, 13		afgerond vierkant	diffuus		of natuurlijk?	
6	1		kuil	gr - lgr gevl	Zzf, 13	HK1		diffuus			
7		niet toegekend									
8	1		(paal)kuil	lgr- ge gevl	Zzf, 13		afgerond vierkant	diffuus		zeer vaag	
9	1		n?	lgr-ge gevl	Zzf, 13		onregelmatig//	diffuus		boomval	
10	1		kuil	br - ge gevl	Zzf, 13		vierkant	scherp		modern	32
11	1		kuil	br- ge gevl	Zzf, 13		rechthoekig	scherp		modern	
12	1		kuil	lgr - ge gevl	Zzf, 13		afgerond	diffuus			
13	1		kuil	lgr - ge gevl	Zzf, 13		afgerond	diffuus			
14	1		n?	lgr - ge gevl	Zzf, 13	/	onregelmatig	diffuus	/	gele kern, fijn en rond	
15	1		kuil	lgr - ge gevl	Zzf, 13	/	onregelmatig	diffuus			
16	1		kuil	dgr - gr gevl	Zzf, 13	/	onregelmatig rond	scherp	/		
17	1		kuil	dgr - gr gevl	Zzf, 13	HK2	rechthoekig				
18	1		kuil	gr - lgr ge gevl	Zzf, 13	HK2	onregelmatig	scherp	/		
19	1		kuil	gr - ge gevl	Zzf, 13	/	rond	scherp	/		
20	1		kuil	gr - ge gevl	Zzf, 13	/	rond	scherp	/		
21	1		kuil	dgr- ge gevl	Zzf, 13	/	/	scherp	/	boom kuilen	
22	1		kuil	dgr - gr - ge gevl	Zzf, 13	HK1	ovaal	scherp		boomkuilen	62
23	1		kuil	dgr - gr - ge gevl	Zzf, 13	/	onregelmatig	scherp		boomkuilen	
24	1		kuil	dgr - gr - ge gevl	Zzf, 13	/	ovaal	onregelmatig	/	boomkuilen	
25	1		kuil	dgr - gr - ge gevl	Zzf, 13		ovaal/rechthoekig		/	boomkuilen	
26	1		kuil	dgr - gr - ge gevl	Zzf, 13		afgerond rechthoekig	onregelmatig	/	boomkuilen	
27	1		greppel	br, ge gevl	Zzf, 13	BST1, HK1	//	scherp	AW		47
28	1		greppel	dgr, gr, ge gevl	Zzf, 13	/	//	onregelmatig	/	onder akkerlaag	
29		vervalt									
30	1		gracht	br, gr gevl	Zzf, 13	HK2	//	scherp			
31	1		greppel	dgr, gr, ge gevl	Zzf, 13	BST1	//	scherp			
32	2		gracht	gr, ge gevl	Zzf, 13	BST1, HK1	//	diffuus			61
33	2		greppe;	gr, ge gevl	Zzf, 13	HK2	//	diffuus			
34	2		kuil	gr, ge gevl	Zzf, 13	HK1	rond	diffuus			
35	2		paal kuil	gr, ge gevl	Zzf, 13	/	afgerond vierkant	scherp			
36	2		kuil	lgr, gr, ge gevl	Zzf, 13	HK1	afgerond rechthoekig	diffuus			
37	2		gracht	dgr		HK1, HUM3	kruisvormig	scherp			
38	2		greppel	gr, ge gevl	Zzf, 13		//	scherp			
39	2		kuil	gr, dgr, ge gevl	Zzf, 13			diffuus			
40	2		greppel	gr, gr, br gevl	Z	BST1	//	scherp			
41	2		xxx kuilen	dgr	Zzf, 13	P3 (steenkol, SST)	rechthoekig	scherp	Modern AW	enkel diepe stukken bewaard	50
42	2		kuil	ge, dgr, ge gevl	Zzf, 13		onregelmatig rechthoekig	diffuus			
43	2		kuil	br, gr gevl	Zzf, 13		afgerond vierkant	scherp			
44	2		kuil	gr, br gevl	Zzf, 13		onregelmatig	diffuus			
45	2		kuil of n?	gr, dgr, ge gevl	Zzf, 13		afgerond rechthoekig	diffuus			
46	2		kuil of n?	lgr, ge gevl	Zzf, 13		onregelmatig	vaag		nat?	
47	2		kuil of n?	lgr, ge gevl	Zzf, 13		rond	vaag		nat?	
48	2		kuil of n?	lgr, ge gevl	Zzf, 13		onregelmatig	vaag		nat?	

Spoornr.	Sector	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	Vorm	Aflijning	Archeo	Opmerkingen	Vondstnummer
49	2		kuil	db, ge gevl	Zzf, 13		afgerond vierkant	scherp			
50	2		kuil of n?	lgr, ge gevl	Zzf, 13		onregelmatig	vaag		nat?	
51	2		kuil	br, ge gevl	Zzf, 13		rond	scherp			
52	2		gracht	gr, ge gevl	Zzf, 13	BST1, HK1	//	scherp			
53	2		kuil	gr, br gevl	Zzf, 13		rond	scherp			
54	3		gracht of verstoring	dgr, br gevl	Szf	P3, BST3, VOR3	//	scherp	Modern AW plastic	aanvullingspakket-> demping gracht?	
55	3		gracht	br, ge, ge gevl	Szf	PI, BST1	//	scherp			
56	3		kuil	gr, ge gevl	Szf		rond	scherp			
57	3		kuil	br	Szf	BST1, HK1	afgerond vierkant	scherp		recent?	
58	3		kuil	gr, ge, br gevl	Szf	/	rond	diffuus	???		
59	3		kuil	gr, ge, br gevl	Szf	/	ovaal	diffuus	???		
60	3		kuil	gr, ge, br gevl	Szf	/	onregelmatig	diffuus	???		
61	3		?	gr, lgr, br gevl	Szf	HK2	?	vaag	/	zeer vaag door bioturbatie	
62	3		(paal)kuil	dgr, lgr, ge gevl	Szf	HK1	afgerond rechthoekig	diffuus		sterk gebiotubeerd -> nat? verstoring	
64	3		kuil	dgr, lgr, ge gevl	Szf	/	onregelmatig langwerpig	diffuus	/	doorsneden dr	
63	3		(paal)kuil	dgr, lgr, ge gevl	Szf	/	rond	diffuus	/		
65	3		(paal)kuil	dgr, lgr gevl	Szf	HK1	rond	diffuus			
66	3		gracht	dgr, br gevl	Szf	HK1	//	diffuus			
67	3		nat?	dgr, gr, ge gevl	Szf	/	onregelmatig	diffuus		wellicht nat zeer onregelmatig	
68	3		kuil	lgr, ge gevl	Szf	JK1	afgerond rechthoekig	diffuus			
69	3		gracht of depressie	db, gr	Szf	P3, BST,STK	//	scherp	ind aw, glas-> 1900-1980	of verstoring	
70	3		greppel	db, ge gevl	Szf	HK1	//	scherp	AW(ME)		70
71	3		greppel	db, ge gevl	Szf	HK1	//	scherp			
72	4		gracht?	br, ge gevl	Szf	P2 (BST), HK2	?	scherp	walgracht?	b) grijze vlek-> rec vullingspakket?	
73	4		gracht?	br, ge gevl	Szf	P2 (BST), HK2	?	scherp	steengoed		
74	4		kuil	gr, ge ?? Gevl	Szf	BST1	onregelmatig	diffuus		vertrekt vanuit akkerlaag	
75	4		kuil	dgr, ge gevl	Szf	BST2	afgerond vierkant	diffuus-scherp			
76	4		kuil	dgr, ge gevl	Szf	/	afgerond vierkant	vaag			
77	4		nat?	lgr, gr, ge gevl	Szf	/	onregelmatig rond	vaag		wellicht nat	
78	4		nat?	lgr, gr, ge gevl	Szf	/	onregelmatig rond	scherp		wellicht nat	
79	4		gracht	br, gr gevl	Szf		//	diffuus			46-54
79B	4		(paal)kuil	dgr, ge gevl	Szf	HK1	elips	diffuus			
80	4		(paal)kuil	dgr, ge gevl	Szf	HK1	rond	vaag			
81	4		nat?	grgevl	Szf	HK3	onregelmatig	diffuus			
82	4		kuil	lgr, or gevl	Szf	HK1	rond	diffuus			
83	4		kuil	lgr, or gevl	Szf	HK1	afgerond vierkant?	scherp			59
84	4		gracht	br	Szf	BST2, HK1	//	diffuus	aardewerk		60
85	5		kuil	gr, br, ge gevl	Za3	BST1	afgerond vierkant	scherp			
86	5		greppel/kuil?	gr, lgr, br gevl	Za3	/	//	scherp-diffuus			
87	5		gracht	br, ge gevl	Za3	HK1	//	diffuus			
88	5		gracht	br, ge gevl	Za3	HK1, BST1, AW	slingerend	diffuus			37-38-39
89	5		paalspoor	br, or gevl	Za3	/	rond	diffuus			
90	5		paalspoor	br, or gevl	Za3	/	rond	diffuus			
91	5		kuil of nat	dgr, lgr gevl	Za3	HK1	afgerond rechthoekig	diffuus		??? Diffuus vlak-> nat?	
92	5		kuil	dgr, lgr gevl	Za3	HK1	afgerond rechthoekig	diffuus	aardewerk in middengat		45
93	6		paalkuil of n	gr, lgr gevl	Sz3	/	afgerond rechthoekig	diffuus			
94	6		paal kuil of n	gr, lgr gevl	Sz3	HK1	afgerond rechthoekig	diffuus			
95	6		greppel	dgr, ge gevl	Za3	HK3, BST1	//	scherp	aardewerk	modern	51
S96	6		gracht	gr, br gevl	Za3	AW, BST2	//	diffuus	aardewerk		53
S97	6		greppel	lgrgevl		/	afbuigend				55-56
S98	6		gracht	gr, ge, or gevl	Za3	HK1	//	diffuus		onder akkerlaag	
S99	6		greppel	gr, ge gevl	Za3	HK1	//	diffuus		onder akkerlaag	
S100	6		greppel	br, ge gevl	Za3	HK1	//	diffuus		vanuit akkerlaag	
S101	7		gracht	gr, gr gevl	Za3	HK1, BST1	//	diffuus			
102	8		greppel	lgr, ge gevl	Za3	HK1	//	diffuus			
103	8		(paal)kuil	lgr, ge gevl	Za3	HK1	rond	diffuus			
104	8		(paal)kuil	lgr, ge gevl	Za3	HK1	rond	diffuus			

Spoornr.	Sector	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	Vorm	Aflijning	Archeo	Opmerkingen	Vondstnummer
105	8		(paal)kuil	lgr, ge gevl	Za3	/	rond	diffuus			
106	8		kuil	lgr, ge gevl	Za3	HK1	onregelmatig	diffuus			
107	8		gracht	dgr, gr gevl	Za3-Sz3	HK1, BSTI, AW	//	diffuus	aardewerk (rood geglaazuurd)		34-35
108	8		(paal)kuil	lgr, ge, or gevl	Sz3	/	rond	diffuus			
109	8		greppel/kuil	lgr, ge, or gevl	Sz3	BSTI, HK1	onregelmatig	diffuus			
110	7		greppel	lgr, lbr, or gevl	Zs3	HK1	//	diffuus			
S111	8		greppel/gracht	lgr, ge, or gevl	Zs3	HK1	//	vaag			
S112	8		greppel/gracht	lgr, ge, or gevl	Zs3	/	//	diffuus			
S113	8		kuil	br, gr, ge gevl	Zs3	HK, STKI	afgerond rechthoekig	scherp		recent	
S114	9		gracht	gr, br, ge gevl	Zs3	BSTI, HK1	//	scherp			
S115	9		kuil	dgr, gr, ge gevl	Zs3	HK1	afgerond vierkant	scherp		onder akkerlaag	
S116	9		kuil	dgr, gr, ge gevl	Zs3	HK1	afgerond vierkant	scherp		onder akkerlaag	
S117	9		kuil	dgr, gr, ge gevl	Zs3	HK1	afgerond vierkant	scherp			
118	9		kuil	lgr, br gevl	Zs3	-	-	diffuus			
119	9		gracht	gr, br gevl	Zs3	HK1	//	diffuus			
120	9		gracht	dgr, gr/br gevl	Zs3	P3 (BST) AW	onregelmatig	diffuus	aardewerk		52-44-67-72-68
150	11		depressie/gracht	dgr, gr, br gevl	Sz2	P2		scherp			
151	11		opvulling	ge, or, gr gevl	Zs	P1		scherp		geroerde laag	
152	10		muur	zw						baksteen en mortel Monster	
153	11									walgracht	lx2-16
154	11		gracht	Sz, br, ge gevl		AW, P1	//	scherp	vorstpan, aardewerk (post middeleeuws)		
155	12		gracht	br, lbr, gevl	Sz1	BST, regel	//	diffuus	aardewerk (rood geglaazuurd)		
156	12		(k) of ps	gr, lbr gevl	Za	HK1	ovaal	vaag	/	nat?	42
157	13		greppel	lgr, ge gevl	Za	HK1	//	vaag	aardewerk		43
158	13		greppel/nat	lgr, ge gevl	Za	HK1	onregelmatig	vaag	aardewerk	aanzet greppel	41
159	13		kuil	gr, br gevl	Za	HK1	afgerond vierkant	diffuus	aardewerk		
160	13		kuil	gr, br gevl	Za	HK1	onregelmatig	diffuus			40
161	13		kuil	gr, br gevl	Za	HK1	//	diffuus	aardewerk (romeins)	potstal	65-70
162	13		(paal)kuil of n	gr, br, lgr gevl	Za	/	rond	vaag		zeer vaag : nat?	
163	13		kuil of potstal	gr, br gevl	Za	HK1		diffuus	aardewerk, daktegel, glas		87-18-19-22-23-30
164	14		PS	lgr/lbr gevl	Za		afgerond vierkant	vaag-diffuus	/		
165	14		PS	lgr/lbr gevl	Za		rond	diffuus	/		
166	14		PS	lgr, dgr gevl	Za	HK1	ovaal	diffuus	/		
167	14		kuil	lgr, dgr gevl	Za	HK1	rond	diffuus			
168	14		PS	lgr, ge gevl	Za	/	rond	vaag	/		
169	14		greppel	lgr, br, ge gevl	Za	HK1	//	diffuus			
170	14		kuil of PS	lgr, ge gevl	Za	/	ovaal	vaag			
171	14		PS	lgr, ge gevl	Za	/	rond	diffuus			
172	15		PS	lgr, ge gevl	Za		rond	diffuus			
173	15		PS	lgr, wit, br, geel	Sz	/	rond	diffuus	aardewerk		
174	15		PS	lgr, wit, br, geel	Sz	HK1	rond	vaag			
175	15		PS	lgr, wit, br, geel	Sz	HK1	rond	vaag			
176	15		?	lgr, wit, br, geel	Sz	HK1	onregelmatig	vaag		moelijk af te lijnen : nat?	
177	15		greppel	gr, br/ge gevl	Sz	HK1, BSTI	//	diffuus			
178	15		PS	gr, ge gevl	Sz	HK2	ovaal	diffuus			
179	15		PS	gr	Sz	HK1	rond	diffuus			
180	15		PS/kuil	gr, ge gevl	Sz	HK1	afgerond vierkant	diffuus			
181	15		kuil	br, ge gevl	Sz	/	afgerond vierkant	scherp			
182	KVIO		(xxx)greppel	gr, zw, ge gvl	Sz	HK2	//	diffuus	V6 vlakbij		
183	KVIO		PS	gr, ge, br gevl	Sz	HK1	afgerond vierkant	diffuus			
186	KVIO		PS	gr, ge, br gevl	Sz	HK1	vierkant	diffuus			
187	KVIO		PS	gr, ge, br gevl	Sz	HK1	vierkant	diffuus			
184	KVIO		PS	gr, ge, br gevl	Sz	HK1	rond	diffuus			
185	KVIO		PS	gr, ge, br gevl	Sz	HK1	vierkant	diffuus			
187 (dubbel)	KVIO		PS	gr, ge, br gevl	Sz		ovaal	vaag			
218A	12		1 Verstoring				Start begin	diffuus			
	13		1				20ste E				

Spoornr.	Sector	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	Vorm	Aflijning	Archeo	Opmerkingen	Vondstnummer
	14	1					BK/PW/plan				
5219A	14	1	greppel	li, ge, br	zwak siltig zand	HK1 VII	lineair	diffuus			
5220A	14	1	greppel	???	sterk siltig zand		lineair	goed	baksteen brokjes en aardewerk		8
5221A	14	1	greppel	???	sterk siltig zand		lineair	goed	baksteen brokjes		10
5222A	14	1	greppel	blauwgrijs	klei	HK1 xxxx	lineair	goed	dakpan	hout/heemens	9
5223A	15	1	paalkuil	I grijs	zwak siltig zand		rond	goed			
5224A	15	1	grachtvulling	blauwgrijs	sterk siltig zand		onregelmatig	goed	keramiek		26
5225A	15	1	paalkuil	I grijs	zwak siltig zand		rond	goed			
5226A	15		nazak gracht	I grijs gebr vlekken	siltig zand		onregelmatig	vaag	baksteen		
5218	15		Verstoring					goed			
211	16B		kuil	lbr-lgr-gr-geel	S2	HK1		diffuus			
220	16B		PS	zw-gr=ge-ge-rst	S2	HK3	rond	diffuus		E 5219	
221	16B		PS	zw-gr=ge-ge-rst	S2	HK3	ovaal	diffuus		E 5219	
222	16B		Kuil	dgr-lgr-geel	S2	HK2	ovaal	diffuus			
223	16B		Kuil	lgr-xxx gevl	S2		afger. Rechthoekig	diffuus	Romeins aardewerk?		14-13
224	16B		Kuil/PS	lgr-xxx gevl	S2	HK2	afger. Vierkant	diffuus		oversneden oh 223	
225	16B		waterput/kuil	lgr-xxx gevl	S2	HK1		diffuus tot scherp	Romeins aardewerk		3-6-7-14
226	16B		paalsporen	lgr, gr, gevl.	S2	HK1	afger. Rechthoekig	vaag tot diffuus			
tot 232	16B				S2		vol ovaal	vaag tot diffuus			
233	16B		kuil	lgr - gr gevl	S2	HK1	ovaal	vaag tot diffuus			
234	16B		PS	lgr - gr gevl	S2	HK1	rond	vaag tot diffuus			
235	16B		PS	lgr - gr gevl	S2	HK1	rond	vaag tot diffuus			
236	16B		Kuil of nad	gr-lgr-gr gevl.	S2	HK1	ovaal (ass)	diffuus			
237	16B		Kuil of NAD	gr-lgr-gr gevl.	S2	HK1	onregelmatig	diffuus			
238	16B		Kuil	lgr - gr gevl	S2	HK1	afger. Rechthoekig	diffuus			
239	16B		PS	lgr - br - gr gevl.	S2	HK1	rond	diffuus			
240	16		PS	gr, lgr, br gevl		HK1	rond	vaag			
241	16		PS of kuil	gr, lgr, br gevl	Zs	HK1	ovaal	vaag			
242	16		PS	gr, lgr, br gevl	Zs	HK1	afgerond rechthoekig	vaag			
243	16		kuil of N?	lgr, or gevl	Zs	HK1	rond	vaag			
244	16		PS	lgr, br gevl	Zs	HK1	rond	vaag			
245	16		PS	lgr, br gevl	Zs	HK1	rond	vaag			
246	16		PS	lgr, br gevl	Zs	HK1	rond	vaag			
247	16		PS	lgr, br gevl	Zs	HK1	rond	vaag			
248	16		kuil	lgr, br gevl	Zs	HK1	ovaal	vaag			
249	16		PS?	lgr, br gevl	Zs	/	rond	???		zichtbaar bij verdiepen profielput	
250	16		kuil?	lgr, or, wit	Zs	/	ovaal	diffuus		oversneden door verstoring	
251	16		PS?	lgr, wit gevl	Zs	/	rond	diffuus		oversneden door verstoring	
252	16		kuil	gr, witgevl	Zs	/	afgerond rechthoekig	scherp/diffuus			
253	16		gracht?	gr, br gevl	Zs	HK1, BST1	//	scherp	dakpan/tegel		6
254	16		PS	lgr, br					aardewerk (post middeleeuws)		4
255	16		PS	br, ge gevl	Zmfsr	/	//	scherp			
256	17B		PS	lgr, ge gevl		HK1	rond	vaag tot diffuus			
257	17B		PS	lgr, ge gevl, br		HK1	rond	vaag tot diffuus			
258	17B		PS	lgr, ge & br gevl	Zzf as	HK1	rond	vaag tot diffuus			
259	17B		PS	lgr, ge & br gevl	Zzf as	HK1	rond	vaag tot diffuus			
260	17B		PS	lgr, ge & br gevl met dgr kern	Zzf as	/	afgerond vierkant	vaag tot diffuus			
261	17B		PS	gr, ge & br gevl	Zzf as	HK2	rond	diffuus			
262	17B		kuil	dgr, lgr, ge gevl	Zzf as	HK1	ovaal	diffuus			
263'264	17B		PS	gr, br gevl	Zzf as	HK1	rond	diffuus			
265	17B		PS (XXX)	lgr, br gevl	Zzf as	HK1	rond	diffuus			
266	17B		PS	lgr, br gevl	Zzf as	HK1	rond	diffuus			
367-0267	17B		PS	lgr, br gevl	Zzf as	HK1	rond	diffuus/vaag			
270	17B		kuil	br, gr gevl	Zzf as	HK1	afgerond vierkant	scherp		oversneden door verstoring	
271	17B		PS	br, lgr gevl	Zzf as	HK1	rond	vaag			
272	17B		PS	lgr, ge gevl	Zzf as	HK1	rond	vaag			

Spoornr.	Sector	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	Vorm	Aflijning	Archeo	Opmerkingen	Vondstnummer
273*274	17B		PS	br, ge gevl	Zzf as	HKI	rond	diffuus			
275*276	17B		PS of nat	gr, ge gevl	Zzf as	I	ovaal	vaag			
277	18		gracht	br	Zzf as	I	//	scherp			
278	18		greppel	lgr, wit gevl	Z	dakteg, HKI	//	diffuus	romeins		66
279			greppel	br, gr gevl	Z	HKI	//	scherp			
280			kuil of N	wit, grgevl			afgerond rechthoekig	diffuus tot scherp			
281	19		greppel	gr, ge gevl	Z	HKI	//	diffuus	teg		
282			greppel	gr, lgr, ge gvl	Z						
283			PS	lgr, gr, or	Z	HKI	rond	diffuus			
284			PS of nat	lgr, gr, or	Z	HKI	rond	vaag			
285	19		gracht	gr, br, lgr gevl		HKI	//	scherp			
286	20B		gracht	or, gr, ge gevl	Sz x Zn		//	scherp		doorsneden door 287	7
287	20B		opvulling?	br, ge	2mg	P I	//	scherp		recent opgevuld	
288	20B		gracht	or, gr, ge gevl	Sz		//	scherp		286?	
289	20B		gracht	or, gr, ge gevl	Sz		//	scherp			
291	KV12		kuil	lgr, ge gevl	Zzf d3	HKI	?	diffuus		oversneden door# ree sporen	
290	KV12		greppel	lgrlor, ge gevl	Zzf d3	I	//	diffuus			
292-293	??		gracht-vernauwing	gr, br gevl met dgr kern			?	scherp		verderzetting gracht?	
294	21		gracht	br	Zzf		//	scherp		modern	
295	21		depressie	br, dgr gevl	Zzf	HKI, BST2	//	scherp	verbrand baksteen	modern	
296	21		gracht	br, gr gevl	Zzf	HKI	//	scherp			
297	21		gracht-depressie	br, or, ge gevl	Zzf	HKI	//	scherp			
298	22		PS	gr, dgr gevl	Zzf		rond	scherp-diffuus			

8 VONDSTENLIJST

Vondstnr	Spoornr	sleuf	soort	vorm	fragment/randtype	baksel	aanta	Opmerkingen
1	153	11	rood	vorstpan		fijn zandig oxiderend, hard gebakken	2	ME/post-ME
2	153	11	majolica	kamerpot	haaks uitstaand met afgeronde top en dekselgeul	fijn zandig oxiderend, hard gebakken	1	post-ME
	153	11	rood geglaazuurd	teil, bord?	bandvormig, ondersneden	fijn zandig, oxiderend met grijze kern	1	post-ME
3	225	16	rood met witte deklaag	kruik	bodem + aanzet wand	fijn zandig, oxiderend met grijze kern, zacht gebakken	1	Romeins
4	254	16	rood geglaazuurd	-	wand	fijn zandig oxiderend, hard gebakken	1	ME/post-ME
5	253	16	rood	dakpan/ tegel		fijn zandig, oxiderend	1	
6	225	16	metalen haak					
7	225	16	rood	daktegel		fijn zandig	14	Romeins
8	220a	14	rood	?	wand	fijn zandig met grijze kern, oxiderend zacht gebakken		Romeins?
9	222a	14	rood	daktegel		fijn zandig, oxiderend	1	Romeins
10	221a	14	rood	daktegel		fijn zandig, oxiderend, chamotte	3	Romeins
			bruinrood	kom?	wand	matig grof zandig met ruw oppervlak en grijze kern	1	
11	-	KV10	rood	kom?	wand	matig grof zandig oxiderend	1	Romeins
			wit	kruik?	wand	fijn zandig	1	Romeins
			grijs		rand	fijn zandig, reducerend	1	Romeins/Middeleeuws
12	V5	15	rood handgevormd	?	wand?	fijn zandig, organisch gemagerd, rood met grijze kern	1	
13	223	16	NST	molensteen		vulkanisch gesteente	2	
			NST	?		zandsteen	1	
14	223	16	grijs	kom?	wand	fijn zandig, reducerend	1	
			rood	-	wand	fijn zandig, oxiderend	2	Romeins?
15	225	16	wit	wrijfschaal	naar buiten staande rand	fijn zandig, wit met roze kern	1	Romeins
			wit	wrijfschaal	wand	fijn zandig, wit met roze kern	2	Romeins
			grijs	(voorraad)pot	naar buiten gebogen, bolle rand	matig fijn zandig, reducerend	2	Romeins
			grijs	-	wand	matig fijn zandig, reducerend	1	
			grijs	-	horizontale en afgeplatte rand, bovenaan geprofileerd	fijn zandig, reducerend	2	Romeins
			grijs	-	wand	fijn zandig, reducerend	1	Romeins
			donkergrijs	-	bolle rand, ondersneden	fijn zandig	1	

Vondstnr	Spoornr	sleuf	soort	vorm	fragment/randtype	baksel	aanta	Opmerkingen
			oranjerood	deksel	top	matig fijn zandig, ruw oppervlak, oxiderend met bruinrode kern	1	
			oranjerood	-	wand	grof zandig met ruw oppervlak	7	
			rood	-	wand	matig fijn zandig, handgevormd	5	
			oranjerood	kom?	wand	fijn zandig, oxiderend met grijze kern en geglad oppervlak	1	
			oranjerood	kom?	bolle rand	matig fijn zandig, grof oppervlak, oxiderend	1	
16	V4	13	terra sigillata	kommetje?	bodem	fijn zandig - stempel: ?FVST	1	Romeins
			grijs	-	?	ruw zandig, handgevormd	1	
			hoogversierd	kamerpot	rand-wand	wit fijn zandig met groen glazuur	6	post-ME
			porselein	-	bodem	wit fijn zandig	1	post-ME
			industrieel	bord	rand-bodem		1	post-ME
			rood geglazuurd	kom	wand	fijn zandig	1	ME/post-ME
			rood geglazuurd		oor	fijn zandig	1	ME/post-ME
17	163	13	glas					
18	163	13	rood-oranje handgevormd	-	oorfragment	matig grof zandig	1	Romeins
			rood-oranje	-	-	matig grof zandig	1	
			oranje-geel handgevormd	-	wand	matig fijn zandig	1	Romeins
19	163	13	metaal	nagel				
20	204	19b		-	wand	grijs fijn zandig met zwarte dek/verflaag	1	Romeins - ME?
21	173	15	?					
22	213	21	rood-oranje	daktegel		fijn zandig	1	
			grijs	-	wand	matig grof zandig met ruw oranje/grijs buitenvlak en grijze kern	1	
			grijs	-	wand	grof zandig, handgevormd	1	
			lichtoranje	-	wand	matig fijn zandig met grijze kern	2	Romeins
23	163	kv 11	wit	-	wand	fijn zandig, geglad	2	Romeins
			grijs handgevormd	-	wand	matig grof, ruwwandig	2	
			grijs	-	wand	fijn zandig	2	
			oranje	daktegel?	-	fijn zandig	1	
24	163	kv 11	metaal	ovenslak			8	
25	V6	KV 10	grijs	kom	bolle rand, ondersneden + wandfragment	fijn zandig	2	
26	224	15	majolica	-	wand	fijn zandig	1	
			rood geglazuurd (binnenzijde)	kom	naar buiten geplooid, afgeronde rand met dekselgeul	fijn zandig	1	
					wand	fijn zandig	1	
27		kv 11	steengoed	-	wand		1	post-ME

Vondstnr	Spoornr	sleuf	soort	vorm	fragment/randtype	baksel	aantal	Opmerkingen
28	215	21	rood geglazuurd	kom	blokvormige rand	fijn zandig met grijze kern	1	ME/post-ME
			metaal	ovenslak			1	
29	210	21	glas					
			steengoed	-	wand			post-ME
30	163	13	rood-oranje	dakpanfragmenten		fijn zandig met chamotte	6	Romeins
31	V6b	14	rood-oranje	dakpan		fijn zandig met chamotte	1	Romeins
			grijs handgevormd	-	wand	matig grof zandig		preh-romeins
32	10	1	rood	baksteen				
			steengoed bodem	-	bodem			post-ME
			rood	vorstpan				
			rood geglazuurd			fijn zandig met loodglazuur aan binnenzijde		ME/post-ME
33	10	1	metaal	nagel				
34	107	8	rood geglazuurd	kan	oor	fijn zandig oxiderend met grijze kern en loodglazuur	1	ME/post-ME
			rood geglazuurd	braadpan?	naar buiten afgeronde rand	fijn zandig oxiderend met grijze kern en loodglazuur	2	ME/post-ME
			rood geglazuurd		wand	fijn zandig oxiderend met grijze kern en loodglazuur	3	ME/post-ME
			rood geglazuurd	bord	bodem	fijn zandig oxiderend met grijze kern en loodglazuur	1	ME/post-ME
			rood geglazuurd		manchetrand	fijn zandig oxiderend met grijze kern en loodglazuur	1	ME/post-ME
35	107	8	metaal	nagel				
36	209	20	rood geglazuurd	-	handvat	fijn zandig	1	ME/post-ME
			rood geglazuurd	-	wand	fijn zandig	1	post-ME
			rood	baksteen				
37	88	5	rood	dak/vorstpannen		fijn zandig	4	ME/post-ME
			rood	baksteen				ME/post-ME
			rood geglazuurd	bord	naar buiten afgeronde rand	fijn zandig met loodglazuur aan binnenzijde	2	ME/post-ME
38	88	5	metaal	nagel				
39	88	5	ijzerzandsteen	?				
40	160	13	grijs	bord	bodem	fijn zandig met donkergrijze kern, zacht gebakken	1	romeins of me?
			grijs	-	wand	fijn zandig donkergrijs, zacht gebakken	4	romeins of me?
			grijs handgevormd	-	-	grof zandig met chamotte	1	romeins of (vroeg)me?
41	158	13	grijs	-	-	grof zandig		
42	155	12	cementtegels		-			19-20ste eeuw

Vondstnr	Spoornr	sleuf	soort	vorm	fragment/randtype	baksel	aanta	Opmerkingen
			steengoed		wand			19-20ste eeuw
			industrieel wit		wand			19-20ste eeuw
43	157	13	grijs	beker?	licht naar buiten gebogen afgeronde rand	fijn zandig	1	Romeins
44	120	4	steengoed	fles	volledig	mangaanglazuur	1	modern
45	92	5	rood geglazuurd	-	wand	fijn zandig		ME/post-ME
46	79	4	lichtoranje	-	-	fijn zandig	1	
47	27	1	grijs		steel?	fijn zandig, hard gebakken	1	me
		1	grijs		wand	fijn zandig, dunwandig	1	me
48	70	3	grijs	kogelpot	uitstaande, verdikte ronde rand	matig fijn zandig met ruw oppervlak en bleekgrijze kern	1	me
49	154	11	rood geglazuurd	-	wand	fijn zandig	1	ME/post-ME
50	41	2	industrieel wit	kopje	rand		1	modern
			pijpaardewerk		pijpekop		7	modern
51	95	6	rood geglazuurd (groen lood)	-	standvoet	fijn zandig	1	ME/post-ME
			rood geglazuur	-	wand	fijn zandig	1	post-ME
			rood	baksteen			2	
52	120	9	rood geglazuurd	flessenstop	volledig	volledig geglazuurd	1	nieuwe tijden
			rood geglazuurd	-	wand	fijn zandig	1	
53	96	6	rood geglazuurd	-	wand	fijn zandig, beide zijden glazuur	1	post-ME
			rood	baksteen of tegel		fijn zandig	1	
54	79	4	rood geglazuurd	-	-	fijn zandig	1	
55	96	6	tand	paard?			2	
56	96	6	majolica		bodem	beige, fijn	1	NT/modern
57	1	1	steengoed	-	wand	grijs fijn	1	NT
58	V2	3	grijs	-	wand	fijn zandig	1	Rom/me
59	83	4	rood	-	-	-	1	
60	84	4	rood geglazuur	teil, bord?	manchetrand	fij zandig	1	post-ME
			rood geglazuurd	-	ronde rand	fijn zandig	1	
			oranjerood	beker/kruik?	bodem met standring	matig fijn zandig, zacht gebakken	1	Romeins?
			pijpaardewerk	pijpje	kop	wit	1	post-ME
61	32	12	rood	baksteen?				
			zwart	schaaltje	afgeronde rand en geknikte wand	matig fijn zandig, ruw oppervlak, oxiderend met bruinrode kern	1	Romeins?
			grijs handgevormd	-	wand	matig fijn zandig met organische verschraling en donkergrijze kern	1	preh-romeins?
62	22	1	donkergrijs handgevormd	-	wand	matig grof zandig, organisch verschaald	1	preh-romeins?
63	73	4	steengoed	-	wand	lichtgrijs		NT
64	VI	2	rood	baksteen			1	

Vondstnr	Spoornr	sleuf	soort	vorm	fragment/randtype	baksel	aantal	Opmerkingen
			steengoed	-	wand	lichtgrijs	1	NT
			grijs	-	wand	donkergrijs, fijn zandig, hard gebakken	1	ME
65	161	13	oranjerood	daktegelt?		fijn zandig	1	Romeins
			grijs	-	wand	fijn zandig, dunwandig	1	Romeins
			oranje handgevormd	-	wand	matig fijn zandig, chamotte, ruwwandig	1	
66	278	18	oranje rood	daktegelt		fijn zandig	2	Romeins
67	120	kv 4	rood geglazuurd	-	wand	matig fijn zandig	1	NT
			faïence	bord	bodem:		1	Mouzin-Lecat: 1851-1890
			faïence met mangaanglazuur	-	wand	wit	1	modern
68	120	kv 4	hout				1	
69	V9	16	oranje handgevormd	beker?	bodem	matig fijn zandig met organische verschraling	1	preh/Romeins?
70	161	kv 10	oranjerood	daktegelt		fijn zandig	4	romeins
			oranje	kan	geribbeld handvat	grof zandig, sporadisch chamotte, ruwwandig	1	romeins
			oranje	-	wand	grof zandig, sporadisch chamotte, ruwwandig	2	romeins
			oranjebruin	-	wand	matig grof zandig, ruwwandig	1	romeins
			grijs handgevormd	-	wand	fijnzandig, zacht baksel		romeins
			oranjegrijs handgevormd	-	-	matig fijn , organisch verschaald	1	preh / Romeins?
			oranjegrijs handgevormd	-	licht geknikte wand	matig grof, organisch verschaald, zacht gebakken	1	preh / Romeins?
			oranjegrijs handgevormd	-	manchetrand	matig grof, organisch verschaald, zacht gebakken	1	preh/Romeins?
			grijs handgevormd	kom	haaks naar buiten afgeronde rand met dekselgeul	matig fijn zandig, organisch verschaald, zacht gebakken, met lichtgrijze kern	1	Romeins
			grijs handgevormd	kom	vlakke bodem	matig fijn zandig, organisch verschaald, zacht gebakken, met lichtgrijze kern	1	Romeins
			grijs handgevormd	-	rand	matig fijn zandig	1	romeins
			grijs handgevormd	-	wand	matig fijn zandig	1	romeins
			oranje (traag)gedraaid	-	wand	fijn zandig, organisch verschaald	2	Romeins
			lichtoranje dikwandig	-	-	matig fijn zandig, chamotte	2	romeins
71	150	11	delfts blauw?	bord	bodem: landelijk huis, handgeschilderd	witgeel	3	18de eeuw?
			rood geglazuurd	bord	ronde rand	fijn zandig	1	post-ME
72	120	KV4	rood geglazuurd	bloempot	rand	fijn zandig	2	modern
			glas					modern
			cementtegelt					modern